

Zvišanje dodatka za zaposlene udeležence NOV

Republiški izvršni svet je na svoji seji 24. februarja sklepal tudi o republiškem zakonu o dodatku zaposlenim udeležencem NOV. Ta zakon so sprejeli lani in je zaposlenim borcem NOV pred 9. septembrom 1943, ki imajo najmanj 15 priznanih let delovne dobe, določil mesečne dohodke v višini 45.000 dinarjev (povprečje osebnih dohodkov v SR Sloveniji povečano za 25 odstotkov). Ker pa je konec leta 1964 izšel nov zvezni zakon o dodatku zaposlenim borcem, je v smislu določil tega zakona nastala potreba prilagoditve republiškega zakona. V razpravi o tem zakonu so na seji naglasili, naj bi zakon določal samo merila za odmerjanje dodatka za zaposlene udeležence NOV, poseben odlok izvršnega sveta pa naj bi določil konkretno višino dodatka. Spričo dejstva, da je povprečje osebnih dohodkov v SR Sloveniji bilo 1. januarja letos 46.195 dinarjev, so določili, naj bi znašali dohodki borcev pred 9. septembrom 1943 skupno z dodatkom 59.000 dinarjev.

VSEM PARTIZANSKIM MATERAM, VSEM NAPREDNIM ŽENAM IN DEKLETOM, KI SO Z OROŽJEM V ROKI ALI KOT AKTIVISTKE SODELOVALE V NARODNOOSVobodilnem boju in ljudski revoluciji TER POMAGALE GRADITI SOCIALISTIČNO DOMOVINO, ISKRENO ČESTITAMO ZA OSMI MAREC, MEDNARODNI DAN NAPREDNIH ŽENA.

PREDSEDSTVO ZZB NOV SLOVENIJE
UREDNIŠTVO »TV 15«

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDBUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto III
ST. 9
2. III. 1965

Besede
in dejanja

• Pred osmim marcem

Praznovali bomo osmi marec v dvajsetem letu po zmagi. Praznik borbenih žena in materinski dan. Marsikatera mati bi imela lepši praznik, dražji bi ji bil njej posvečeni dan, če je ne bi ob tem dnevu znova zbolela stara rana, ker ni od nikoder njenega sina, ki je padel za svobodo domovine...

• Uradnikov kot listja in trave

Ze površna analiza učinkovitosti administracije in luči načela delitve po delu kaže, da je ustrezniški aparat skoraj povsod prevelik. Znan je primer, kako so organi upravljanja v podjetju »Rade Končar« sprejeli sklep, da bodo »presečili« v proizvodnjo 800 ljudi (tudi po tej akciji je bilo uradnikov preveč). Nekatere analize v Zagrebu kažejo, da je v organih uprave tega mesta skoraj dvakrat več uslužbencev, kakor jih potrebujejo. Primer Zagreba so proučili in ugotovili, nikakor pa ni edini. Nasprotno, redko bi našli delovno organizacijo ali organ uprave, v katerem ni večjih ali manjših presežkov v administraciji.

Komunist — 19. II. 1965

• Rast džungle na asfaltu

Cestni promet tudi pri nas zelo hitro narašča. Naj za primer omenimo, da je bilo leta 1960 v Ljubljani, ki je takrat štela okrog 90.000 prebivalcev, komaj 900 avtomobilov, lani (pri 170.000 prebivalcih) pa je bilo v Ljubljani registriranih že okrog 12.000 osebnih motornih vozil in okrog 10.000 motociklov. Stročnjaki so izrazili, kakor jih potrebujejo. Primer Zagreba so proučili in ugotovili, nikakor pa ni edini. Nasprotno, redko bi našli delovno organizacijo ali organ uprave, v katerem ni večjih ali manjših presežkov v administraciji.

Delo — 20. II. 1965

• »Najrevnejši« študenti

Skupščina okraja Niš in občine v tem okraju štipendirajo 2156 študentov in dijakov. Toda večino študentov so izbrali po zvezah, intervencijah ali na kak drug način. Med študenti je malo delavskih otrok — le neznatno število — nato je nekaj otrok kmetov, a študentje prejemajo v glavnem otroci funkcionarjev, uslužbencev ali tisti iz bogatih družin.

Politika — 20. II. 1965

• Mi, ki imamo...

Znano je na primer, da bi si lahko posamezne industrijske panoge zagotovile znaten del nujno potrebnih surovin, če bi bolj zbirale odpadke. Kakor je znano, pri nas odkupimo približno 21 odstotkov odpadnih tekstilnih surovin, vsem ko jih odkupijo v industrijsko bolj razvitih državah 60%. V industriji papirja se vrne v proizvodni proces vsega kakih 15% odpadkov, v omenjenih državah pa približno 60%. Podobno je tudi s starim železom, gumo in nekaterimi drugimi artikli. Odkrito rečeno, bi v tem pomankanju ne smeli biti tako razpisni.

Komunist — 19. II. 1965

• Naši učbeniki

Naši učbeniki so vsakovrstni. Predvsem zamerim, da imamo na primer za en predmet v šestih republikah šest različnih učbenikov in to je povsem napačno.

Predsednik Tito zastopnikom Zveze pedagoških društev — Borba 21. II. 1965

• Odborniki naj ne bodo preobteženi...

Na več sestankih so volivci izražali željo, da bi tetos, po možnosti v vseh občinah, izvedli načelo: en človek — ena funkcija. Kako naj bi se to izvedlo, pa še ni dokončno formulirano, toda po tem, kar se sliši, kaže, da ne bodo več tolerirali, da bi posamezni odborniki kot doslej imeli več dolžnosti, ker to največkrat nikomur ne korist.

Politika — 23. II. 1965

V spomin borkam Tretje prekmorske brigade

Po Jadranskem morju plujejo v jutranji zarji jugoslovanski parnik »Ljubljana«, spremeljata ga dve angleški bojni ladji. Na eni teh dveh je 3. bataljon 3. prekmorske brigade, ki se pelje na otok Vis. Mesto Bari je že daleč za nami in kamor sega pogled, se ne vidi nič drugega kot morska gladina.

Sprejel sem novo vojaško dolžnost in sem ves zavzet z delom ter skrbmi. Ali je pravilno naloženo strelivo? Ali nismo ponoči, ko smo nakladali, res nič pozabili? — se sprašujem in se veselo priverim med borci, ki so vsi dobre volje. Nenadoma obstanem ves začuden nad nepričakovanim prizorom.

Na zaboji municije sedi punčka v vojaški obleki. Podobna je lutki z rdečo kapico in dvema svetlorumenima kitkama. Na dekliškem obrazu je ponosno zadovoljstvo in izpod titovke ji res vilita dve svetlorumeni kiti. Ko zapazi, da me zanima napis na zaboji, urno skoči na noge, vzravna svojo postavico in vojaški pozdrav in vpraša: »Ali sem mogoče v napoto?«

Tisti hip ne najdem odgovora in le nekaj zamrmram. Deklica ugotovi, da sem pri zaboji opravil in se spet usede nanj ter mirno hrusta ameriške sladkorkke.

Tako sem se prvič srečal z Ivico Zec.

Ko sem se kasneje napotil v drugi del ladje, kjer sem pred ne-

kaj urami pustil Vojko, mi ni dalo miru in sem jo zbudil kljub temu, da mi je prej naročila: »Glej, neki Anglež mi je posodil svojo višičko mornarsko posteljo. V njej bom malo zadremala in si želim, da me pustite spati čim dlje. Če pa nam Svabi potope ladjno, ne čakaj, da mi priplava živa sardina v usta, temveč bodi tako dober in me tovariško vrži prej iz postelje.«

Našel sem jo, dremala je v popolni bojni opremi in s titovko na glavi. Dan je že bil in zato sem jo zbudil. Po hudomušni ugotovitvi, da še ni na dnu morja med jadranskimi sardinami, se je veselo skobacala iz gugajoče se postelje. Se bolj prisrčno se je zasmejala, ko sem jo zaskrbnjeno vprašal:

»Kako to, da so vzeli takega otroka k vojakom? Čigava je tista punčka s svetlorumenimi kitami?«

Odgovorila mi je:

»Upam, da še nikogar, to se pravi, da je naša. Pravzaprav pa toni otrok, marveč je Ivica, bolničarka 3. čete našega bataljona.«

V zadregi sem odšel, toda svoje

pomislike, da je Ivica še otrok, sem le odbržal.

Že nekaj mesecev smo na Visu in naše vojaške priprave dobro napredujejo. Za sosedo imamo angleške protiletalske topničarje in preizkušene borce 1. dalmatinske brigade, ki gre večkrat v manjše in večje akcije na bližnji otok Brač. Teh akcij se večkrat udeležuje tudi deli 12. brigade, ki pa nima dovolj izurjenih bolničark. Zato se obrnejo k nam s prošnjo, da bi dovolili nekaterim našim, da se akcij prostovoljno udeležijo.

Nekam neprijetno mi je bilo, ko sem zvedel, da je med prvimi, ki so se prostovoljno javile, prav naša Ivica. Ko sem se o tem zanimal pri komisarju, ki je sicer razumel moje pomisleke, mu je vojaška disciplina narekovala le suh odgovor:

»Ivica je vojak in je nedopustno, če bi ji kdo preprečil izvršiti njeno dolžnost, ki si jo je prostovoljno izbrala in za katero smo vsi pripravljeni, kako nujno je potrebnju najbolj pereč.«

Pogovor se je zasukal na vprašanja borcev. Tako sem vprašal tovarišico Vido, kaj misli o socialnih problemih borcev in kateri izmed teh je po njenem mišljenju najbolj pereč.

»Med bivšimi borci lahko zasledimo več kategorij,« je odgovorila. »Naj začnem kar od kraja. Po vojni so se naši ljudje uve-

trebni nasveta in prijateljske besede, pa tudi spodbude.«

»Različno, toda razen nekaterih v glavnem še kar dobro. Nekaj jih je zdaj že upokojenih, predvsem zaradi slabega zdravstvenega stanja. Nekatere so ostale doma zaradi otrok in so zdaj gospodinje. Večina jih je po raznih službah, nekatere so po vojni doštudirale in si na tak ali drugačen način pridobile potrebno strokovno znanje za opravljanje svojega poklica. Malo je takih, ki se po vojni niso znašle, mi pa jih nismo znali spraviti k primernemu delu. Take imajo včasih občutek manjvrednosti, ker nimajo poklica in so odvisne od mož.«

»Opazam pa, da so mnoge naše tovarišice bolj izčrpane in bolehe kot njihove vrstnice, ki so bile med vojno doma. Ta pojav je nedvomno posledica naporov med vojno in v prvih povojnih letih. Mnogo naših tovarišic se je kmalu po vojni poročilo, imele so otroke, poleg tega pa so vse več ali manj čete dneve delale v raznih službah in organizacijah, kar je še bolj omajalo njihov zdravje.«

Zdi se mi tudi, da imamo mi, bivši borci, nasploh premalo medsebojnih stikov. Navadno se zgodi, da se razen za že znanih partizanskih srečanj in pohodih ter proslavah ne vidimo tudi po več let. Prav ti naši medsebojni osebni stiki po mojem mišljenju pomenijo za nekatere naše ljudi največjo pomoč, saj so dostikrat bolj kot materialne pomoči po-

ljaljvali z različnim uspehom. Eni so študirali in tudi nekaj dosegli, drugi so se spet uveljavili v svojih poklicih in se učili med delom. Poznam ljudi, ki sicer nimajo posebne formalne šolske ali strokovne izobrazbe, so pa vseeno pri svojem delu strokovnjaki. V podjetjih, kjer ne velja spričevalo, ampak storilnost, jih tudi cenijo. Spet drugi so se uveljavili v državni upravi in armadi. Toda naša družba in gospodarski sistem sta se nenehoma razvijala; in to je pripeljalo do postopnega odmiranja nekaterih organov ter služb, pa tudi do zmanjšanja armade. Tako se je znašlo precejšnje število razmeroma še mladih ljudi na višku življenjskih letih in pokoju. Tem bi bilo treba omogočiti primerno zaposlitev in najti zavedno rešitev tudi v okviru zakonodaje. Nemo-goče se mi zdi, da 40 do 45 let star človek živi brez posebnega dela, pa čeprav ima primerno

pokojsino.

Akcija na Braču je uspela in enote, ki so se je udeležile, so se zmagoslavno vrnile na Vis. Vojka je takoj odhitela pogledat svoje tovarišice, ki so se srečno vrnile iz boja, kjer so preživele ognjeni krst. Nekako ponosen sem bil tisti dan, ko mi je še istega dne pripovedovala, kako si je prav Ivica zaslužila pohvalo in priznanje za svoje hrabro obnašanje v boju.

Kmalu zatem, ko se je Ivica tudi sama vrnila v našo enoto, sem odhitel v 3. četo, da pozdravim deklico-junaka. Ivica se je čudila našemu navdušenju in pohvalam, ker je bila trdno prepričana, da ni napravila nič takega, kar ne bi bila njena dolžnost. Ko jo je minila zadrega, je s preprostimi in mirmimi besedami pripovedovala o svojem prvem boju. Globoko v spominu so mi ostale njene besede:

»Veš, saj ni bilo tako hudo, kot sem se bala. Vse je šlo po sreči in pravzaprav so mi bili največja nadloga čevlji, ki so mi močno preveliki.«

»Tako mi je, da bi punčko objel,« je dejal komandir Rajko. »Pa ne smem, ker bi jo užalil. Sicer pa niti vojaško ni, da bi komandir objemal svoje borce.«

»Glej jo! Ivica!« veselo vzkliknem.

»Prav zares, jaz sem,« odgovori s svojim dekliškim glasom. Veselo mi stisne roko, vojaško pozdravi in samozavestno odkoraka dalje. Na prsih se ji svetlika vojaško odlikovanje.

»Zakaj je ta punčka v vojaški uniformi?« Spominim se Vojke in njenih besed, ko sem dekletu odgovarjal na to vprašanje.

»To ni punčka, to je vojak Ivica. Ko ti bom o njej povedal kaj več, boš razumela, da je bilo danes bolj vredno začudenja, če ne bi bila v uniformi in če ne bi nosila odlikovanja, ki ga je stokrat zaslužila.«

Ob spominu na Ivico se vedno, tudi danes, spominjam tudi vseh drugih, ki so skupaj z nami preživele vse najhujše in ki bodo zdaj tako kot Ivica in druge znane vzgojiti nov rod. Ta bo znal ceniti žrtve svojih mater in očetov ter bo zato zvesto varoval vse to, kar smo si tako težko pridobili.

DANILO BENCINA

Pomenek s tovarišico

Ob osmem marcu se spominjamo vseh naprednih in revolucionarnih žena na svetu, ki so se borile in ki se še borijo za lepši jutrišnji dan, za boljše življenje otrok, za zmago socialističnih idej, za ohranitev miru, ki je osnova napredka.

Tudi v zgodovini delavskega gibanja v naši deželi je nešteto svetlih primerov žena, ki so ogromno žrtvovale v boju za pravice delovnega ljudstva. Se najraje pa nam zajadra misel k tistim tovarišicam, ki so se med zadnjo vojno s puško v rokah bojevale proti fašistom in domačim izdajalcem. Zato je tudi razumljivo, da jih radi povprašamo, kako gledajo na razne probleme, zlasti tiste, ki zadevajo žensko enakopravnost, vzgojo otrok ipd.

Tako smo se v uredništvu »TV 15« letos odločili za pogovor z eno izmed znanih bork — s tovarišico Vido Kulovčevco, ki je članica predsedstva Zveze združenj borcev NOV Slovenije.

Našel sem jo v pisarni, kjer dela. Spominjam se je še kot partizanka, zato sva kar kmalu začela pogovor o vojnih časih, kakor je velikokrat v navadi med nami, bivšimi borci. Vida je maja 1942 odšla iz Kostanjevice na Dolenjskem v Gorjanski bataljon, nato je bila dlje časa v Cankarjevi brigadi ter po raznih drugih enotah in ustanovah. Zanimalo me je, kako zdaj gleda na tiste čase, dogodke in ljudi, zlasti pa na odnose med partizani in partizankami.

»Partizank nas je bilo po enotah razmeroma malo,« je začela pripovedovati Vido. »Ne morem reči, da sem jaz osebno teže prenašala telesne napore kot možki. Med nami ni bilo nobene razlike pri opravljanju vojaških dolžnosti. Če sva jaz in Ančka iz Ribnice kdaj poleg rednih vojaških opravil prali fantom perilo, sva bili zaradi tega oproščeni drugih del. Fantje so nama pomagali, nosili vodo in drva ter kurili pod kotli.«

Beseda je dala besedo, in kar mimogrede sva se začela pogovarjati o boju za žensko enakopravnost pri nas in po svetu, o tem, kaj smo že dosegli in kaj še nismo, ali je še kaj, kar ženske ovira pri uveljavljanju v družbi.

»Pri nas ni nobenih dejanskih ovir za žensko enakopravnost,«

je odločno odgovorila. »Toda zdi se mi, da je vsako pretirano podarjanje tega vprašanja pri nas že odveč, razen v nekaterih bolj zaostalih predelih izven naše republike. Po vojni smo ženske dobile vse politične in državljanske pravice, ženske lahko študirajo, kar hočejo in kjer hočejo, lahko se tudi zaposlijo v poklicih, ki jim ustrezajo. Vse težave okoli tega, kolikor sploh obstajajo, so samo materialnega značaja. Tudi pomoč zaposlenim materam je predvsem materialno vprašanje.«

Zdaj sem jo vprašal, kako so se po vojni znašle njene tovarišice.

»Različno, toda razen nekaterih v glavnem še kar dobro. Nekaj jih je zdaj že upokojenih, predvsem zaradi slabega zdravstvenega stanja. Nekatere so ostale doma zaradi otrok in so zdaj gospodinje. Večina jih je po raznih službah, nekatere so po vojni doštudirale in si na tak ali drugačen način pridobile potrebno strokovno znanje za opravljanje svojega poklica. Malo je takih, ki se po vojni niso znašle, mi pa jih nismo znali spraviti k primernemu delu. Take imajo včasih občutek manjvrednosti, ker nimajo poklica in so odvisne od mož.«

»Opazam pa, da so mnoge naše tovarišice bolj izčrpane in bolehe kot njihove vrstnice, ki so bile med vojno doma. Ta pojav je nedvomno posledica naporov med vojno in v prvih povojnih letih. Mnogo naših tovarišic se je kmalu po vojni poročilo, imele so otroke, poleg tega pa so vse več ali manj čete dneve delale v raznih službah in organizacijah, kar je še bolj omajalo njihov zdravje.«

Zdi se mi tudi, da imamo mi, bivši borci, nasploh premalo medsebojnih stikov. Navadno se zgodi, da se razen za že znanih partizanskih srečanj in pohodih ter proslavah ne vidimo tudi po več let. Prav ti naši medsebojni osebni stiki po mojem mišljenju pomenijo za nekatere naše ljudi največjo pomoč, saj so dostikrat bolj kot materialne pomoči po-

Problem zase pa so tisti tovariši in tovarišice, ki so po vojni iz raznih razlogov ostali na kmetih, ki si iz tega ali onega razloga niso pridobili nobenega poklica ter se zato tudi niso nikjer uveljavili. Med temi je precej takih, ki se niso uveljavili zaradi starosti ali slabega zdravlja. Kar se teh tiče, naša nova zakonodaja omiljuje nastali položaj, dokončno pa ga ne rešuje. Mnogi živijo v slabih življenjskih razmerah, imajo slaba stanovanja in nizke prejemke, zato tarnajo in godrnjajo. Toda glede teh mislim, da tisti, ki najbolj tarnajo, niso vedno v najslabšem položaju. Zares zaslužni tovariši so večkrat tako ponosni, da niti z besedico ne omenjajo svojega stanja, čeprav žive v še tako neznosnih razmerah. Zato leži na združenjih borcev velika odgovornost, poiskati najbolj potrebne in jim pomagati.«

Se zadnje vprašanje. Kaj sodi tovarišica Vido o današnji mladini? Ali ta mladina zadosti pozna vzročna zveza med revolucijo in našo stvarnostjo?

»V Sloveniji nas je nad sto tisoč članov ZZB. Imamo mnogo otrok — in če bi najprej vsak izmed nas vzgojil svoje otroke v duhu revolucionarnih tradicij, bi bilo to že veliko. Marsikdaj ni tako, so pa seveda za to krive tudi objektivne težave. Nekateri naši tovariši in tovarišice so preobremenjeni tako v službi kot s političnim delovanjem in imajo zato vse premalo časa za primerno vzgojo svojih odrasčajočih otrok.«

Današnja mladina živi v drugačnih razmerah, kot smo živeli mi, ki smo se včasih morali boriti celo za svoj obstanek. Res še ni pri nas izobilje, kot ga imajo morda ponekod drugje, toda ni smo napravili dovolj, da bi to ljudem pojasnili in da bi zlasti mladi ljudje razumeli našo revolucijo in naše težave v povojni graditvi. Naj omenim razliko med stanjem, kakršno je bilo nekoč, in stanjem, kakršno je danes na področju štipendiranja. Včasih smo za štipendijo prosili, zdaj jo pa zahtevamo.

Zatorej mislim, da je velika in važna naloga nas, bivših borcev, da posvetimo čimveč skrbi vzgoji naših otrok, da bodo znali tako kot smo znali mi, tudi oni vplivati na svojo okolico ter jo vzgajati v naprednem duhu.

»Glej jo! Ivica!« veselo vzkliknem.

»Prav zares, jaz sem,« odgovori s svojim dekliškim glasom. Veselo mi stisne roko, vojaško pozdravi in samozavestno odkoraka dalje. Na prsih se ji svetlika vojaško odlikovanje.

»Zakaj je ta punčka v vojaški uniformi?« Spominim se Vojke in njenih besed, ko sem dekletu odgovarjal na to vprašanje.

»To ni punčka, to je vojak Ivica. Ko ti bom o njej povedal kaj več, boš razumela, da je bilo danes bolj vredno začudenja, če ne bi bila v uniformi in če ne bi nosila odlikovanja, ki ga je stokrat zaslužila.«

Ob spominu na Ivico se vedno, tudi danes, spominjam tudi vseh drugih, ki so skupaj z nami preživele vse najhujše in ki bodo zdaj tako kot Ivica in druge znane vzgojiti nov rod. Ta bo znal ceniti žrtve svojih mater in očetov ter bo zato zvesto varoval vse to, kar smo si tako težko pridobili.

DANILO BENCINA

OBČANOVA BELEŽNICA

Take, že boleče refrene, izvablja občanom dnevno časopisje skoraj vsak dan. Podražiti se ta ali oni artikli, podražiti se ta ali ona storitev, podražiti se, tako »čez noč«. Ne za en ali dva odstotka; to bi občanova denarnica že nekako prenesla. Podražitve gredo mnogo više. V občanovi glavi se vse zameša. Misli si: dražji je ta proizvod, višja bo tudi cena artikla, katerega rabi neka druga tovarna kot produkcijski material. Kot domine, ki jih postaviš v vrsto, drugo poleg druge... Vrsta se podre in jaz sem tisti, na katerega se podrejo domine. Neke vrste veržne reakcije... na vsakem koraku odpiramo denarnice, smo srečni (saj moramo biti!), da tu pa tam kakšen predlog gospodarskih organizacij in zavodov o podražitvi ne ugleda luči sveta. Toda že sami predlogi... že ti dajo misliti... Da se ne bo nekega dne podražil tudi zrak, katerega dihamo, menijo nekateri šaljevalci.

Minuli teden je dnevni tisk pisal o predlogih komunalnih podjetij Mestni vodovod in Mestna kanalizacija; slednji sta predlagali nove (beril: višje) cene za vodo in tarifo za uporabo kanalizacije. Tako kot

»Spet bo dražje...«

vsja podjetja sta tudi ti dve izdelali obširne študije, analize, plane... Toda kaže, da iz gospodarskih težav ne moreta drugače, kot da zvišata — ena ceno za vodo od 17 na 35 dinarjev za kubični meter — druga tarifo za uporabo kanalizacije od 4,25 na 25,50 dinarja. Da, predloga sta taka. Voda naj bi bila dražja za 106 odstotkov! Voda, naravna voda izpod oblakov, za katero je potrebno postaviti vodovodno omrežje, in že jo pijemo, se z njo umivamo, z njo kuhamo. Morda bi se kdo spotaknil ob trditvi, da je zvišje potrebno postaviti samo omrežje, in dodal, da je moral Mestni vodovod zvišati ceno vošči zaradi splošnega porasta cen. Zato menimo, da ima Mestni vodovod svoje ekonomske razloge in ne bomo se spuščali v razpravljanje o njihovi pravilnosti. Toda vsak občan bo menil, da je osnovna surovina Mestnega vodovoda skljub podražitvam obdržala isto ceno... Mestni vodovod ne more najti kritja za rastoče proizvodne stroške na drugačen način, kot da zviša ceno vodi. Mar nismo že mnogo razpravljali o povečanju produktivnosti dela, o boljšem izkoriščanju delovnih zmogljivosti? Vse to velja tudi za druga podjetja in zavode, ki dražijo svoje izdelke in storitve.

Naj bo tako ali drugače, ubogi občan-potrošnik je vedno tisti, ki prvi zajeti pod novo ceno. Takrat mu odpove vse znanje politične ekonomije, ki si ga je prigulil v šolskih klopek... Z. C.

DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

TREBNJE:

Od prvega oktobra dalje preje- ma v občini Trebnje priznavalnino 39 borcev. Povpreček znaša 10.300 dinarjev. V preteklih dveh letih 11 družin borcev dobilo nova stanovanja, dvanaest pa jih je dobilo po- sodbilo za obnovno stanovanjske hiše.

Nazadnje so omenili tudi to, da je v lenarški občini preko 200 na- ročnikov na »TV 15« in predlagali, naj se naročijo še novi.

Tudi ZROP je imelo pred krat- kimi redno letno skupščino. Pred leti je bila ta organizacija v mari- borskem okraju najaktivnejša, toda zdaj so ugotovili, da lani niso do- segli kakih posebnih uspehov.

TOLMIN:

Letna skupščina krajevne orga- nizacije ZVVI v Tolmini je bila zelo živahna, saj je tovariš Fran- c Brežan podal podrobno poročilo o nje- nem delu. Iz poročila je bilo razbrati, da je ZVVI dobro delala.

UMRL JE EDVARD GAČNIK

Pretekli teden je v Izoli umrl 50-letni Edvard Gačnik, aktivni borec NOV od aprila 1942 in rezervni kapetan. Po grenki mladosti je že poleti 1941 začel delati za NOB. Septembra 1942 so ga Italijani internirali na otok Rab in v Gonars. Po razpadu Italije se je ponovno priključil partizanskim enotam.

LOŠKI POTOK:

Razprava na konferenci je po- kazala, da je bilo delo v zvezi v preteklem letu dokaj plodno. Me- nili so se tudi o priznavalnih in ostalih važnejših vprašanjih, poseb- no pa o proslavi 20. obletnice osvoboditve. Člani organizacije so se za- vezeli, da se osmetlika v tem kraju ne bi uknila.

SEMIČ:

Gmotni položaj bivših borcev se je zadnje čase tudi v Beli krajini precej izboljšal. Kljub temu pa je še vedno nekaj nerešenih vprašanj, kakor so ugotovili na prvi seji no- vicozvojnega predsedstva krajevne organizacije ZB v Semiču. Predsed- stvo je sklenilo opozoriti vse, ki imajo pogoje za dvojno štetje let med NOV, naj takoj vložijo zahtev- ke, vzporedno pa naj zaprosijo tudi priznavalnino. Vse te vloge bo pred- sedstvo pregledalo in s svojim mnen- jem poslalo občinski skupščini v rešitev.

MARIBOR-TABOR:

Predsedstvo ZB NOV naše ob- čine je dalo pobudo za ugodnejše pogoje pri gradnji individualnih hiš za udeležence NOV že lani. Potem je po temeljitih obravnavah dalo pred- sedstvo predlog občinski skupščini, ki ga je sprejela lani decembra z nekaterimi spremembami.

LENART V SL. GORICAH:

Na redni letni skupščini ZB NOV v lenarški občini so razprav- ljali o udeležbi na proslavi dvajste- ble obletnice osvoboditve, ki bo ob istem času kot občinski praznik. Do tega časa bodo skušali izdati kroni- ko o dogodkih med NOB na področju občine. Bivši borci prekmorskih brigad se bodo udeležili proslave v Ilirski Bistrici. Letos bodo ustano- vili tudi novo krajevno organizacijo v Jurčevskem dolu, ki je doslej ni bilo. ZB bo kot organizacija tudi aktivno sodelovala na prihodnjih skupščinskih volitvah.

Bivšim borcem, ki so zaposleni, bi bilo nujno omogočiti strokovno izobraževanje in jih tako kar se dá določi pridržati v proizvodnji. Bržko- ne pa so samo priporočila, naj od- govorni omogočijo borcem strokov- no izpopolnjevanje, vse premalo. Tudi preko ZB ni bilo treba posku- štati sprostevati ter iz njih dati prispe- vek podjetjem, ki zaposlujejo bor- ce. Mnogo bivših borcev je po vojni ostalo doma na kmetijah, zdaj ko se hočejo zaposliti, pa nimajo nobenih kvalifikacij. Tudi v Belo krajino prodira mehanizacija kmeti- zarstva in ne bi bilo napaka, da bi kakim kmetijskim borcu omogočili tre- mesečni kmetijski strojni tečaj v Novem mestu ali Mariboru. Ta denar ne bo vržen prosto. Po eni strani bi z izpopolnjevanjem strokovnega znanja ljudi pripomogli k dvigu kmetijske proizvodnje, ki bo naših kmetijah naglo upada. Po drugi strani bi bivši borci dobili ob- čutke, da nekaj znajo in zato nekaj pomenijo, da torej niso za v staro šaro.

LJUBLJANA-KODELJEVO:

Ob letošnjem jubileju osvobo- ditve bo KO ZB NOV Kodeljevo navezala tesne stike z ostalimi druž- beno-političnimi organizacijami s svojega območja, tesno pa bo so- delovala tudi z občinskimi organi. Organizacija bo priredila proslavo ob dnevu žena — odnemen bodo or- ganiziral srečanje bivših bork in internirank. Poleg obirnega progra- ma proslav se bodo ustrezne komi-

Stanovanjski sklad občine bo odobril vsakemu graditelju, ki je udeleženec NOB, posojilo do zneska 5 milijonov dinarjev za dobo 30 let. Za individualno gradnjo se je prijavilo 113 interesentov, letos pa je na razpolago samo 75 milijonov. Zato je predsedstvo izbralo 30 ude- ležencev, ki so najbolj potrebni sta- novanja. Pri tem so upoštevali tudi sedanjo aktivnost posameznika in leta udeležbe v NOV. Potem so ustanovili stanovanjsko zadrugo, izdelali pravila in iz- volili upravni odbor. Predvidevalo, da bodo začeli z gradnjo spomladi. Ko se bodo v svoje hiše vsehili njih lastniki, bodo zapustili stanova- vanja in ker se ne bodo lahko vse- lili drugi bivši borci, ki že dolgo čakajo na stanovanja, Ne pričaku- jemo, da bi z individualno gradnjo rešili stanovanjsko vprašanje bivših borcev v naši občini, ki je še ved- no precej prečete, pač pa bomo sli- sko vsaj nekoliko omilili.

V občini je zdaj 253 članov ZB. Lani je bilo 21 odlikovanih, Ugoto- vili so tudi, da ima premalo med- vojnih prisilnih izseljencev prizna- no posebno delovno dobo. Preden bodo posameznikom to priznali, bo treba ugotoviti, zakaj so jih nacisti izselili, saj so bili za izseljevanje izredni vzroki. Potrebno bo upo- števat tudi njihovo delovno dobo v NOB v kasnejšem razdobju.

Ze lani so ustanovili v občini posebno sekcijo borcev za severno mejo. Prvotno so jih zabeležili 14, kasneje pa se je ugotovilo, da jih je še enkrat več. Mnogi med njimi so se udeležili tako ali drugače tudi NOB. Šest socialno ogroženih bor- cev je lani dobilo enkratne prizna- valnine. Ti borci za severno mejo so na skupščini zahtevali, naj tudi njim priznajo posebno dobo.

Počastil je svoj spomin...

Svetozar Vejinovič se je ude- ležil I. in II. zasedanja AVNOJ, prvič v Bihacu leta 1942 kot podpredsednik občinskega nar- odnoosvobodilnega odbora v

Rijuški in sekretar partijske celice v tej vasi, drugič pa v Jaževju novembra 1943 kot član izvršnega odbora oblašnega nar- odnoosvobodilnega odbora za Bosensko krajino.

Obisk koncentracijskih taborišč

Komisija za bivše politične zapornike internirance in de- portirance pri predsedstvu ZB NOV Slovenije pripravila, ob proslavljanju 20. obletnice osvoboditve, udeležbo bivših politič- nih internirancev, zapornikov in vojnih ujetnikov na svečanih proslavah, ki jih ob 20. obletnici osvoboditve taborišče organizira- jo mednarodni komiteji. Prijav- ljenci bodo obiskali Mauthausen, Dachau, Natzweiler, Oswiecim, Buchenwald in Ravensbrück. V vsako navedeno taborišče pelje poseben avtobus.

Tedaj ko je tov. Ivan Ribar odpiral II. zasedanje AVNOJ in pozval navzoče, da z enominut- nim molkom počastijo spomin za padlimi in umrliimi člani AVNOJ med prvimi in drugim zasedanjem, je bilo med prebrani- mi imeni slišati tudi ime Sve- tozarja Vejinoviča.

»Tako sem počastil tudi svoj spomin,« se spominja tovariš Vejinovič. Ko so ga tovariši opo- zorili, čemu to, jim je odgovoril: »Bolje je, da sam počastim svoj spomin z vami vsemi, kot pa da bi vi to storili brez me- ne...«

POIZVEDBA

Tovariš Bernard Leban, doma iz Ajševce 65, pošta Nova Gorica, nam je pisal: »Za ure- ditve delovne dobe potrebujem dokumentacijo za obdobje od februarja do maja 1945. Navaja- njam nekaj podatkov: oktobra 1944 sem postal borec I. čete 1. bataljona 2. desetine 1. briga- de narodne obrambe v Lubinju. Spominjam se komandirja Jova Vujdonoviča in borca Ljuba Anželiča. Prve dni februarja 1945 so nas ujeli ustaši — po hudi bitki v Gabelli ob reki Neretvi. Z enajstimi tovariši- ujetniki sem potoval v Mostar, Sarajevo, Slavonki brod, Zagreb, Ljubljano in Kranj, kjer smo ostali do osvoboditve.«

Partizanski teden v Begunjah

Na pobudo občinskega odbora ZBZ Radovljica skupaj s krajevno orga- nizacijo v Begunjah pripravljajo tem- znanem gorenskem kraju osrednjo proslavo v počastitev dvajsete oblet- nice osvoboditve. Ker bodo vse prireditve v okviru PARTIZANSKEGA TEDNA širšega značaja, so organizatorji povabili k sodelovanju tudi predstavnike vseh gorenskih občin, vključno Kamnila in Domkale. V ta namen je že izbran pripravljalni odbor, ki je imel že več delavnih posvetov. Praznovanje bo od 10. do 18. ju- lija v Begunjah, kjer je bilo med vojno znano prizorišče nacističnih zlo- činov na Gorenskem. Po drugi strani- cinu pa kraj s svojimi naravnimi lep-

tami predstavlja danes tudi edinstve- no izletišče, ki simbolizira borbena preteklost in trpljenje našega ljud- stva pod nacistično okupacijo. Program vseh prireditev vsebuje poleg množičnih manifestacijskih sre- čanj bivših borcev in internirancev, razne kulturno umetniške prireditve z udeležbo znanih slovenskih umet- nikov kot so Stane Sever, Saša Mi- klavc, Janez Rožanček in drugi. Go- stovalci bodo tudi številni umetniški ansambli, med njimi svetovno znani Slovenski oktet. Sodelovali pa bodo dramske, folklorne in druge amate- rske skupine iz cele Gorenske. Za dobro razpoloženje in ljubitelje do- mnehi viž pa bo poskrbel priljubljeni Avenikov kvintet.

Ob zaključku PARTIZANSKEGA TEDNA, 18. julija, bo v Begunjah sre- čanje slovenskih internirancev. Pripravljalni odbor čaka težko in odgovorno delo, med drugim tudi za- htevne tehnične naloge. Kakor je po- stavitev stalnega odra in ureditev pro- stora za gledalce, ki bo služil za po- dobne prireditve in proslave tudi v naslednjih letih. PARTIZANSKI TEDEN bo gotovo ena najlepših in najbolj množičnih proslav po osvoboditvi na Goren- skim, ki bo privabila ne samo prebivce Gorenske, temveč tudi iz drugih krajev Slovenije in tudi iz tuj- ske, saj bo to praznovanje prav v jeku največje turistične sezone.

Na povabilo predsednika zveznega izvršnega sveta Petra Stambolića bo avstrijski zvezni kan- celer dr. Josef Klaus na urad- nem obisku v naši državi od 23. do 26. marca letos. Spremljal ga bo med drugimi tudi minister za zunanje zadeve dr. Bruno Kreisky.

Namestnik ameriškega tožilca na nürnberskem procesu pro- ti vojnim zločincem Robert Kempner je izjavil, da se je večina nacističnih zločincev iz taborišča Dachau doslej izognila kazni. Janez Vipotnik, zvezni sekretar za prosveto in kulturo, je bil imenovan za predsednika nacionalnega odbora za leto med- narodnega sodelovanja — ta odbor bo določil akcijski program v zvezi s proslavo leta OZN za mednarodno sodelovanje.

Zaradi nameravane ukinitve ladjedelnice v Trstu so vsi de- lavci in uslužbenci podjetij in ustanov na območju mesta prire- dili v Trstu stavko in protestno zborovanje.

Zahodnonemški kancler Ludwig Erhard je povabil sovjet- skega premiera Kosigina na uradni obisk v Bonn.

Na sedežu FLN v Alžiru so bili razgovori med delegacijo ZKJ, ki je bila na obisku v Alžiriji pod vodstvom sekretarja CK ZKJ Veljka Vlahovića — in FLN. Razgovarjali so se o medsebojnem sodelovanju ter o mednarodnem delavskem giba- nju. Delegacija ZKJ je sprejel tudi Ben Bela.

Voditelja zahodnonemškega centra za zbiranje dokaznega gradiva o nacističnih zločinih Schilleja naj bi razrešili te dolž- nosti — ugotovili so, da je bil nacist in da je storil vrsto zlo- činov, zaradi česar ga je sovjetsko vojaško sodišče obsodilo na dolgoletno ječo.

Predsednik češkoslovaške komisije za preganjanje in kazno- vanje nacističnih vojnih zločincev je sporočil, da je ČSSR zahte- vala od vlade ZR Nemčije, da ji izroči tiste vojne zločince, ki so zagrešili zločine na ozemlju Češkoslovaške, zdaj pa živijo v ZR Nemčiji. Češkoslovaška komisija je te dni poslala vladam Francije, Belgije, Nizozemske in Jugoslavije nekatere najnovj- še dokumente o nacističnih zločinih v teh državah.

Zahodnonemška vlada je priznala, da morda ne bo mogla začeti sodnih postopkov proti vsem nacističnim zločincem pred 8. majem — Bundestag pa bo 12. marca razpravljalo o vprašanju zastaranja vojnih zločinov.

Dogodki tedna

Problemi družbenega položaja žensk — to je bila poglobitna tema dvodnevnega skupščine Konference za družbeno aktivnost žensk Jugoslavije. Skupščina je ocenila, da so bili doslej uspešno rešeni problemi družbenega položaja naših žensk. Vendar je še veliko težav, ki izvirajo iz nezadostne gmotne podlage družbe in pa določenih zaostalih mnenj o mestu in vlogi žensk v druž- bi. Nove možnosti za družbeno uveljavljanje žensk — so med drugim poudarili — so predvsem v nadaljnjem razvoju sistema družbenega samoupravljanja. Skupščina se je tudi zavzela za hitrejši razvoj raznih oblik otroškega varstva in za sistematično družbeno akcijo za osnovno izobrazbo žensk na vasi.

»Gibanje za mir«, v katerem sodelujejo različne osebnosti iz raznih sajgonskih krogov, se je zavzelo za prenehanje ognja v Južnem Vietnamu in za ponovno vzpostavitev miru v deželi — poziv so izročili tudi osvobodilni fronti Vietkonga.

ZDA so obvestile Kitajsko, da je prvi pogoj za pogajanja o vietnamskem vprašanju pripravljenost Severnega Vietnama, da opusti svoje akcije na jugu.

Okrog 1000 etiopskih študentov je demonstriralo v Adis Abebi — zahtevali so poslednje reforme v kmetijstvu.

Glavni odbor SZDL Slovenije in Republiški svet Zveze sin- dikatov Slovenije sta skupaj poslala svojim organizacijam pi- smo, v katerem opozarjata svoje organizacije na nekatera pere- ča družbeno-politična vprašanja ob uveljavljanju novega druž- beno-gospodarskega sistema, ki dobivajo še poseben pomen v sedanji predvolilni dejavnosti.

Zahodnonemška vlada je prenehala pošiljati Tanzaniji vsa- ko vojaško pomoč — Tanzanija je namreč sklenila odpreti v Dar es Salamu konzulat Nemške demokratične republike.

V Madridu so ustavili proces proti znanemu španskemu ko- munistu in bivšemu poveljniku brigade republikanske vojske Lopezu de la Fuente, ki je bil že lani obsojen na 23-letni zapor — španska in svetovna javnost je protestirala proti novemu pro- cesu, predsednica KP Španije Dolores Ibaruri pa je zahtevala, naj ji španske oblasti dovolijo, da bo prišla na proces.

Ameriška letala so strahovito bombardirala gozdne predele 100 km od Saigona, v katerih se zadržujejo enote Vietkonga — to je prvo sporočilo, da so ameriška letala vodili tudi ameriški piloti. Namen teh napadov je odpreti pot doslej največji opera- ciji v zgodovini vietnamske vojne.

V Moskvo je prispelo okoli 17 delegacij komunističnih in delavskih partij iz vsega sveta, ki se udeležujejo posvetovalnega sestanka predstavnikov komunističnih in delavskih partij.

Konferenca narodov Indokine, ki je bila začasno preložena, se je začela v ponedeljek v Phom Penhu.

Sovjetski premier Kosigin je v govoru na moskovski tele- viziji dal jasno vedeti, da se SZ želi pogajati in miroljubno ure- diti probleme Jugovzhodne Azije, toda le na podlagi načel že- nevskega sporazuma, ne more pa biti nobenega sporazumeva- nja, če kdo pričakuje, da bo SZ nehala podpirati narodnoosvo- bodilna gibanja in osvobodjene neodvisne države. V ZDA pa so reagirali na Kosiginov govor tako, češ da je Kosiginov predlog, naj bi se ameriške čete umaknile iz Vietnama — kar je prvi pogoj za razgovore — nesprejemljiv za ZDA.

Med številnimi zakonskimi predpisi, ki jih je sprejel orga- nizacijsko-politični zbor zvezne skupščine, je tudi zakon o sploš- nem upravnem postopku, ki bo vsekakor v prihodnje izboljšal položaj strank oziroma občanov, ki imajo najrazličnejše oprav- ke pri organih javne uprave.

Tri umetne zemeljske satelite »Kosmos 54, 55, 56« so spet izstrelili v Sovjetski zvezi — vse z eno samo raketo. Zemljo ob- krožijo v 106,2 minute, z vgrajenimi znanstvenimi napravami pa bodo raziskovali vesolje.

Po dokončnih podatkih zveznega zavoda za statistiko je lani obiskalo Jugoslavijo 2.227.000 tujih turistov ali 27 % več kakor eno leto prej — s tem se je Jugoslavija uvrstila med države, ki dosegajo največje naraščanje tujega turističnega prometa v Evropi.

Avstrijski center za produktivnost je pripravil na Dunaju »zeleni teden« — to je zasedanje, na katerem je okrog 3000 kmetijskih strokovnjakov iz Avstrije, Italije, Jugoslavije in Zah. Nemčije razpravljalo o kmetijskih vprašanjih.

Ob tabornem ognju Pritožujem se proti direktorjevi samovolji

Dosti je bilo že napisanega o neprimernem odnosu do bor- cev NOB, pa vendar se še najdejo primeri, da postopki nekaterih organov včasih prav malo upoštevajo zasluge ljudi, ki so v najzgodnejših trenutkih naše zgodovine vedeli, kje je njihovo mesto.

Sem udeleženka NOB od l. 1941. Takoj po vojni sem se zaposlila v tovarni »Sešir« v Skofji Loki. Z velikim idealizmom sem se z drugimi delavci lotila dela. Odnosi v kolektivu so bili dobri in urejeni. Pred sedmimi leti pa je prišel v tovarno direk- tor Galof. V začetku ni bilo čutiti sprememb. Kmalu pa je marsi- katerega delavca na pripombe glede dela ali nagrajevanja pre- senetil z grobimi in žaljivimi odgovori. Med temi sem bila tudi jaz skupno z drugimi starimi delavci, ki so preživeli v tej tovarni 20 pa tudi več let ter jim zato ni bilo vseeno, kaj se v tovarni dogaja. Posebno pa je to prizadelo borce NOB, saj smo čutili veliko moralno dolžnost, da opozarjamo na stvari, ki se nam niso zdele pravilne. Direktor je šel prek vsega ter očitno šikaniral in zapostavljati tiste, ki se niso uklonili njegovi volji. Tako sta se polagoma v tovarni formirali dve skupini delavcev. V eni je bila večina delavcev, ki so direktorju pri- kimavali, čeprav so čisto morda mislili drugače (ter imeli ne- kateri tudi materialne koristi), v drugi pa manjšina tistih, ki niso hoteli upogniti hrbtov. Mnogi od teh so se pred pritiskom

umaknili tako, da so zapustili podjetje. Če pa sami tega niso hoteli storiti, je direktor uporabljal preizkušeno sredstvo ukinja- nja delovnih mest, ki pa so se kasneje kmalu spet pojavila pod drugimi nazivi. Direktor je sčasoma dobil popolnoma proste roke. Svoje zveste poslušalce je imel tudi v samoupravnih orga- nih, sindikalni organizaciji in celo v osnovni organizaciji ZK. Zato je sklenil, da odstrani iz podjetja še nekaj tistih, ki »delajo razdor v kolektivu«. Med temi pa smo tudi člani ZB. Kako obravnava borce, naj pove tale primer. Lani so v mnogih podjetjih intenzivno reševali stanovanjski in materialni položaj borcev. Tudi mi smo se obrnili na direktorja s predlogom, da bi »Sešir« kaj nudil članom ZB. Dobili pa smo zelo jasen in s psonko zabeljen odgovor: »Vam bom že dal borci.« Takega stališča direktorja-komunističnega sploh ni mogoče komentirati. S temi razmerami so bili seznanjeni vsi odgovorni forumi v občini, večkrat so že obsodili tako ravnanje, vendar direktorja to prav nič ne moti. Opira se na »molkče upravljavce«, v samoupravnih organih in pod njihovo streho dela, kar se mu zljubi. Da bi uredil svoj načrt »čiščenja kolektiva«, je sprejel upravni odbor julija 1964 sklep, da se odpove delovno razmerje delavcem, ki imajo pogoje za upokožitve. Pri tem sploh ni bilo pomembno, ali bi delavci še radi delali ali želijo v pokoj. Ker izpolnjujem pogoje za upokožitve, sem tako dobila odločbo

o odpovedi. S tem se nisem strinjala. Želim še delati, saj sem stara šele 42 let, imam pa tudi družino. S samo pokojnino bi težko shajali. Na odpoved sem se pritožila. Občinsko sodišče v Skofji Loki je z odločbo ugotovilo, da je odpoved nezakonita in da sem lahko še naprej v delovnem razmerju. Mislim, da je s tem zadeva rešena. Vendar direktorju to ni šlo v račun, ker se me hoče po vsej sili znebiti. Kmalu sem zvedela, da se je tokrat celo mimo samoupravnih organov pritožilo na odločbo sodišča. Plačati sem morala tudi okrog 20.000 dinarjev sodnih stroškov.

O vsem tem je bilo nedavno govora tudi na občnem zboru ZB. Borci so odločno obsodili tak postopek z udeleženci NOB ter zahtevali odstranitev takega človeka z vodilnega polo- žaja, ker s svojimi postopki ogroža osnove socialističnih druž- benih odnosov.

Se vedno pa ne vem, ali bo zmogla samovolja direktorja ali pa pravica delavca-borca do dela in tovariških odnosov med ljudmi. Se vedno upam, da naša socialistična družba ne bo dopustila takega ravnanja, na drugi strani pa tudi trdim, da je prav demokracija znotraj delovnih organizacij pogoj za res- nično samoupravljanje. Nasilno dušenje kritike zato nima pro- stora v naši družbi.

MINKA DEKLEVA

Ajdovščina sredi priprav na proslavo

V Ajdovščini marljivo pripravljajo proslavo 20. obletnice ustanovitve prve slovenske vlade in osvoboditve Primorske, s katero bo letos združeno tudi občinsko praznovanje. Pripravljalni odbor je že pred časom imenoval več

kor 2. maja. Za ta dan je namreč predvideno večje zborovanje s slavnostnim govorom. V ostalih dneh se bodo zvrstile številne kulturne, športne in zabavne prireditve, med katerimi velja omeniti gostovanje Goriškega in Tržaškega gledališča, revijo mladinskih pevskih zborov Primorske, koncert moških pevskih zborov Primorske in koncerta dveh domačih pevskih zborov. V vrsti športnih prireditev bo tudi letalski miting, na katerem predvidevajo udeležbo letalcev — akrobatov iz Čehoslovaške, dalje nastop primorske mladine s prostimi vajami, kolekarski kriterij in nastop pripadnikov JLA. Za zabavo pa bodo razen domačih ansamblov skrbeli še Zadovoljni Kranjci in orkester M. Sepeta. V programu bodo sodelovali še pripadniki predvojaške vzgoje iz uporičarstvijskega oddelka. V delovnih organizacijah te občine se dogovarjajo, da bi 4. in 5. maja ne delali in ta dva dneva že prej nadomestili z delom v dveh nedeljah.

Ob tej priložnosti bodo v Ajdovščini izdali posebno spominsko publikacijo, v kateri bodo zajeti spomini na ta dva pomembna zgodovinska dogodka in orisan napredek v občini v povojnem času. Udeleženci pa bodo lahko dobili tudi posebno spominsko značko.

Posebej za to imenovana komisija je izdelala program olepšave mesta. Ker je v prvih majskih dneh, zlasti med prazniki, tudi sicer opaziti sleherni velik obisk Primorske iz notranjosti republike, pričakujejo v Ajdovščini zelo visoko udeležbo na proslavi. Zategadelj se tudi gostinska in trgovska podjetja pripravljajo na večji obisk in bodo razširila svoje zmogljivosti.

Spomenik borcem in žrtvam padlih v NOB v Ajdovščini

komisij, ki bodo poskrbele za pravočasno in temeljito izvedbo vseh organizacijskih priprav, nedolgo tega pa je na predlog komisij osvojil tudi dokončni program proslave.

Proslavljanje se bo v Ajdovščini začelo že 1. maja s kulturnimi in športnimi prireditvami, zaključilo pa 5. maja, ko bo v novo urejeni dvorani, kjer je bila ustanovljena prva slovenska vlada, skupna slavnostna seja IS SRS, občinske skupščine in še živih članov prve slovenske vlade. Glavni del proslave pa bo vsaka-

PARTIZANSKA ZAKLADNICA

(NADALJEVANJE)

Bojan Držaj: Tri leta dolga pot

Prišel je konec fašistične vladavine, nato je kapitulirala še kraljevina. Začelo se je krvavo, zvrtili karabinjer je streljal za prvim ubežnikom, Hrvatom, in ga ranil. Toda to je bila le drobna epizoda, saj je bila straža v razsulu in to smo temeljito izkoristili.

Taborišče smo zapustili 14. septembra 1943. Vprašali smo se, kaj pa zdaj. Bili smo sredi Italije. Ali naj jo ubereмо proti severu, proti domovini, ali proti jugu, proti zaveznikom? Na severni strani smo videli hribe, ki so nas vabili. Šli smo skozi mestce Palombaro in v podnožju Maielle, v zaseku Capolemacchie spoznali domačine, vse prej kot pristaše fašizma. Miklavčič, Gombač, Mejaž in Rupnik so nosili hrano, s Slabetom sva preskrbela slamo in uredili smo si bivač v opuščeni pastirski votlini v predelu Capro, ki je nosila doneče ime Santaniente. Res ni bilo z našim odhodom proti severu nič. Vrnili smo se v dolino in se razšli s spoznanjem, da nikoli in nikjer ni primerno prehitovati dogodke, o katerih smo bili premalo poučeni.

Ostal sem na Capolemacchie, kjer so se začeli zbirati prvi ita-

lijanski partizani v teh krajih. Spoznal sem različne ljudi, med njimi nekdanjega udeleženca dr. Luigija Collazilia iz Pescare. Za nadaljnjo usodo prevleka nisem več slišal, za drugega pa sem zvedel, da so ga Nemci kasneje ujeli in ustrelili.

Naša partizanska skupina ni bila velika, delovala pa je na območju hribovja Maielle. Zaradi tega in ker so se Nemci hoteli prav na tem strateško važnem hribovju utrditi za boj proti prihajajoči VIII. angleški armadi, so zaradi naših akcij začeli izvajati nad civilisti represalije. Požgali so ne samo Capolemacchie, ampak tudi faro San Martino, ki so jo izpraznili, oprali, nato pa se požgali in uničili do tal. Manjše praske med nami in Nemci na območju gorovja Maielle pa so se nadaljevale. Opazovali smo bliske na nemških položajih, ki so kazali, kam je zadel granata v bitki, ki se je kmalu zatem tam okoli razvela. To bitko, so imenovali Angleži »bitka desetih tisočev topov«.

Zaradi vsega tega smo sklenili prebiti se čez fronto. Na pot smo šli trije: jaz, Angelo di Jenno in

njegov svak Francesco. Taki prehodni fronte po trojkah so bili tiste čase v navadi. Ko smo se znašli na drugi strani, smo postali vredni pozornosti britanske obveščevalne službe. Zanimali so se, kaj smo, čeprav smo nosili nekakšno napol vojaško uniformo. Toda medtem je padel v zavezniške roke tudi Casoli, kamor so me poslali, da bi dokončno ugotovili, kdo in kaj sem.

V bivšem taborišču sem srečal še nekaj starih znancev in si pridobil nove. Vladoval je popolno razsulo. Angleži se za nas niso posebno dosti menili. S tovarišem Količem z Reke sva pritiskala na kljuke raznih uradov in ustanov ter prosjajala, naj nas pošljejo proti kakšni luki. Od tam bi se prebrala v Jugoslavijo v NOV. Nekeč so nas nasprotniki napredka zmerjali kot četnike, v taborišču Vasto (Istonio) pa smo od Angležev zvedeli, da smo zanje isto kot vojni ujetniki. Sele ko sem prišel v neko vilo pri Bariju, kjer so me znova zaslisevali, so me izpustili in poslali v taborišče Carbonara pri Bariju. Fronto sem prešel 8. decembra 1943, preden pa sem prišel v Carbonaro, je minil mesec dni, tako hitro so poslovali.

Stanje v Carbonaru je bilo podobno stanju po vseh drugih, od zaveznikov organiziranih taboriščih. Tam so bile zastopane vse narodnosti, vsa prepričanja in vsi poklici. Anarhija v svobodi misli in izbire, vendar so podpirali vse tisto, kar se je izjavilo proti naši osvobodilni borbi. Četniški elementi so bili zaščiteni in v ugodnem položaju. Kljub temu pa je tudi v nekaterih taborišču počasi nastajalo in se oblikovalo naše gibanje, ki ga nikakor, tudi z represalijami, niso mogli zatreti. Tam so nastale sprva politične, potem pa vojaške skupine, ki so dale iz svojih vrst borce 1. in 2. prekmorske brigade. Uspešno nam je, da so nas premetili v posebno, drugo taborišče, v Gravino. V Carbonari pa je že začel rasti zametek kasnejšega 1. bataljona 3. prekmorske. Ta bataljon je bil sestavljen iz pripadnikov vseh jugoslovanskih narodov, podobno pa je bil mešan tudi bataljonski štab. Komandant je bil kapetan Mile Bajič, po narodnosti Srb, komisar Slovenka Marička Kušlan, namestnik komandanta področnik Miodrag Bošković je bil Črnogorec, pomočnik komisarja Miroslav Medved pa Hrvat. Dobro smo se razumeli med seboj in nikjer ter nikoli ni bilo sledu o kakem sovražniku. Tudi vsa 3. prekmorska brigada je bila narodnostno mešana, saj so se ji pred odhodom v Jugoslavijo pridružili celo prostovoljci iz vseh jugoslovanskih narodov. Tako je brigada ob prihodu na Vis štela 1120 Slovencev, od tega samo 25 z ozemlja bivše Jugoslavije, 450 Hrvatov, Dalmatincev in Istranov, 150 Italijanov, največ iz južne Italije, 125 Črnogorcev, 15 Srbov, tri jugoslovanske žide, po enega Španca in Francoza ter 15 pripadnikov različnih narodnosti. Prejšnji podatki navajajo več Italijanov, kar pa ni res. Nekateri primorski Slovenci ter Istrani so se namreč priključili v brigado ne po resnični narodnosti, ampak po državljanstvu, ker so imeli italijansko.

Naša brigada se je pred odhodom urila v osnovnih vojaških veščinah delno še v Carbonari, delno pa v Gravini. Večina njenih pripadnikov namreč še ni služila vojske, zato je bilo potrebno z njimi intenzivno delati. Brigada je dobila vojaški videz že pred odhodom na Vis. Končno je nastopil 3. marec 1944. dan, ko je bil pregled prvega transporta brigade za odhod na Vis. Začasni brigadni komandant Božo Blažević iz Šibenika je poveljeval »mirno«. Nato sta si skupaj z brigadnim komisarjem dr. Francetom Hočvarjem ogledala moštvo. Nato so transport zavezniški z vojaškimi kamioni prepeljali v Monopoli, kjer je bila baza mornarice NOVI. Tam se je vkrcal na ladjo »Ljubljana« in v noči med 3. in 4. marcem odplul proti polotoku Monte Gargano. Naslednjo noč je prispel na Vis in se izkrcal v Komiži. Navadno velja za dan, ko je bila ustanovljena 3. prekmorska brigada, 5. marec 1944, torej dan, ko je prvi transport z borci te brigade prispel na Vis. Ta datum pa ni točen, ker je bila brigada dejansko ustanovljena že v začetku decembra 1943. Od tega časa se je usposabljala in krepila z novimi prostovoljci, dokler je niso poslali v dveh transportih na Vis. Kot že rečeno, je prispel prvi transport tja 5. marca 1944, drugi pa že 11. marca.

Po prihodu na Vis se je sestavila nekotliko spremenili. V njenih vrstah je bilo precej vojaških strokovnjakov, ki so se vključili vanjo v Italiji, kjer pač ni bilo druge izbire, če so se hoteli čimprej vrniti v domovino. Velika škoda bi bila, če bi ti ljudje ostali v pehoti, ko so bili drugje tako nujno potrebni pri rasti naše vojske. Tako je precej tovarišev odšlo v mornarico, k tankistom, topničarjem in letalcem. Odšli so tudi skoraj vsi tovariši italijanske narodnosti. Odšli so v druge enote. Po drugi strani pa smo dobili izpopolnitev, sestavljene iz primorskih Slovencev in deloma Dalmatincev. Za načelnika štaba brigade je prišel vojni oficir bivše jugoslovanske aktivke major Jovo Djurić. Pod njegovim vodstvom je brigada opravila taktične vaje, ki so bile več kot potrebne za obrambo Visa, ki so ga Nemci še vedno nameravali napasti, posebno še po zanje ponesrečeni akciji na Drvar. Takrat so bili Nemci v zraku še močni, naša obramba pa šibka. Zadnje bombardiranje iz zraka je Vis pretrpel 29. maja 1944. Pobočje Huma je še dolgo v noč žarelo od požarov, ki so jih zaneli bombe, čeprav je že zdavnaj zamrlo brenenje »junckersov« in se niso več slišale detonacije in piski bomb. Pri tem bombardiranju smo imeli tudi prvo žrtev iz vrst naše brigade. Ubit je bil Karel Leban, doma s Primorskega.

Potem se je na Visu naselil Vrhovni štab NOV in POJ. Brigade, ki so imele nalogo braniti otok, so spremenile razpore. Prva dalmatinska brigada se je nastanila v Podhumlju z nalogo neposredne obrambe najvišjih vojaških in političnih ustanov nove Jugoslavije. 3. prekmorska in 11. dalmatinska ter 12. dalmatinska pa so prevzele obrambo napada z morja. Naš sektor je obsegal neposredno zaledje viške luke, rt Stončico in rt N. Pošta na severni strani otoka, obenem pa je segal tudi v globino do ravnice v Marinih Zemljah. Tedaj smo se poslovali od nekaterih tovarišev, ki so odhajali na druge dolžnosti v srbske ter črnogorske enote. Odsla sta tudi komisar in komandant brigade. Za novega komandanta je prišel polkovnik Bogdan Viskić-Dalmatinac, za komisarja Stane Bobnar, za pomočnika komisarja Jože Semc. Od vodilnih, ki so prišli z nami iz Italije, je ostala samo še Nada Žagar, brigadna sekretarka SKOJ. Pod novim vodstvom se je brigada, vključena v obrambni sistem Visa, ukvarjala tudi z ofenzivnimi akcijami.

V tej začetni dobi sta zanimivi prvi dve izkrcanji na otok Korčulo. Ti akciji nista dali brigadi samo izvežbanosti za druge, večje akcije, ampak tudi prva priznanja, da ni samo politično zavedna, ampak tudi borbena. Sledilo je izkrcanje na Brač ter boj za reševanje zavezniškega komandosa z novim priznanjem in pohvalo s strani štaba 26. dalmatinske udarne divizije. Nadaljnje izkrcanje na Pelješac z bojem pri Janjini je pomenilo povračilo za vse, kar so Nemci prizadejali leta 1943. 1. in 2. prekmorski brigadi. Nato so sledile priprave brigade za dokončno izkrcanje na kopnem in osvoboditev otokov srednje Dalmacije, vse v sklopu 26. divizije. Medtem smo še na Visu praznovali osvoboditev Beograda. Z nami so se veselili tudi topničarji 56. britanske londonske divizije »Črna mačka«, ki so bili vključeni v obrambo Visa. Nebo nad otokom je bilo osvetljeno od raket, svetlečih izstrelkov in rafalov iz vseh vrst orožja. Naša samozavest je rasla, počutili smo se popolnoma drugače kot takrat, ko smo prišli na Vis. Sedaj je bila na otoku močna artilerijska brigada ter 1. tankovska brigada, desantno brodogve ter letalstvo.

Sledilo je izkrcanje vseh teh enot na kopno in na otoke. To je bila ogromna naloga za našo mornarico, ki ji gre za vse to priznanje. V tej akciji je naša brigada videla otok Brač le za nekaj dni, otok sam pa je padel v naše roke dokončno 20. oktobra 1944. Ostanke branilcev so poskakali v morje.

Potem se je na Visu naselil Vrhovni štab NOV in POJ. Brigade, ki so imele nalogo braniti otok, so spremenile razpore. Prva dalmatinska brigada se je nastanila v Podhumlju z nalogo neposredne obrambe najvišjih vojaških in političnih ustanov nove Jugoslavije. 3. prekmorska in 11. dalmatinska ter 12. dalmatinska pa so prevzele obrambo napada z morja. Naš sektor je obsegal neposredno zaledje viške luke, rt Stončico in rt N. Pošta na severni strani otoka, obenem pa je segal tudi v globino do ravnice v Marinih Zemljah. Tedaj smo se poslovali od nekaterih tovarišev, ki so odhajali na druge dolžnosti v srbske ter črnogorske enote. Odsla sta tudi komisar in komandant brigade. Za novega komandanta je prišel polkovnik Bogdan Viskić-Dalmatinac, za komisarja Stane Bobnar, za pomočnika komisarja Jože Semc. Od vodilnih, ki so prišli z nami iz Italije, je ostala samo še Nada Žagar, brigadna sekretarka SKOJ. Pod novim vodstvom se je brigada, vključena v obrambni sistem Visa, ukvarjala tudi z ofenzivnimi akcijami.

V tej začetni dobi sta zanimivi prvi dve izkrcanji na otok Korčulo. Ti akciji nista dali brigadi samo izvežbanosti za druge, večje akcije, ampak tudi prva priznanja, da ni samo politično zavedna, ampak tudi borbena. Sledilo je izkrcanje na Brač ter boj za reševanje zavezniškega komandosa z novim priznanjem in pohvalo s strani štaba 26. dalmatinske udarne divizije. Nadaljnje izkrcanje na Pelješac z bojem pri Janjini je pomenilo povračilo za vse, kar so Nemci prizadejali leta 1943. 1. in 2. prekmorski brigadi. Nato so sledile priprave brigade za dokončno izkrcanje na kopnem in osvoboditev otokov srednje Dalmacije, vse v sklopu 26. divizije. Medtem smo še na Visu praznovali osvoboditev Beograda. Z nami so se veselili tudi topničarji 56. britanske londonske divizije »Črna mačka«, ki so bili vključeni v obrambo Visa. Nebo nad otokom je bilo osvetljeno od raket, svetlečih izstrelkov in rafalov iz vseh vrst orožja. Naša samozavest je rasla, počutili smo se popolnoma drugače kot takrat, ko smo prišli na Vis. Sedaj je bila na otoku močna artilerijska brigada ter 1. tankovska brigada, desantno brodogve ter letalstvo.

Sledilo je izkrcanje vseh teh enot na kopno in na otoke. To je bila ogromna naloga za našo mornarico, ki ji gre za vse to priznanje. V tej akciji je naša brigada videla otok Brač le za nekaj dni, otok sam pa je padel v naše roke dokončno 20. oktobra 1944. Ostanke branilcev so poskakali v morje.

Sledilo je izkrcanje vseh teh enot na kopno in na otoke. To je bila ogromna naloga za našo mornarico, ki ji gre za vse to priznanje. V tej akciji je naša brigada videla otok Brač le za nekaj dni, otok sam pa je padel v naše roke dokončno 20. oktobra 1944. Ostanke branilcev so poskakali v morje.

Pismo partizanski materi

Zadno jesensko nedeljo smo odhajali od Tebe otožni in s sklonjenimi glavami, skoraj molče, in le sem in tja je kdo spregovoril kratko besedo, s katero je hotel izraziti misel, ki teži vse nas — tvoje otroke.

Deset si nas rodila, negovala in hranila s svojimi dobrimi in delovnimi rokami; se ubijala z nami v predvojnih letih med splošno gospodarsko krizo, ki je požrla še tisto malo zemlje, kar smo je imeli in ki je tebi in očetu ter nam prizadejala toliko gorja in ponižanja.

Ko je prišla vojna in je naše ljudstvo vstalo v borbi proti okupatorju, smo se vsi zapovrstjo vključili v ta neenan in dolgotrajni boj, da bi se osvobodili iz nacionalne neenakosti in socialne zatiranosti; da bi povrnili čast in ugled naši in vsem drugim osiromašenim družinam ter omogočili našim potomcem boljše življenje.

Ti nas nisi zadrževala. S solznimi očmi si nas spremljala, ko smo odhajali po uporniških poteh na vse strani naše trpinčene domovine, zadrževala se, da za nas in vse naše ljudi in drugega izhoda in s prepričanjem, da pravica mora zmagati. Z veliko maternsko ljubeznijo si se tudi sama vključila v našo borbo. Sprejemala si nas in druge tovariške, ki smo te med vojno obiskovali, iskali prenočišča, obvestila o sovražniku ali kakšno drugo pomoč; hotela si nas in nam pošiljala pakete v internacijo, na partizanske položaje pa si nam pošiljala poslednji kos kruha.

Zdaj, ko utrujena od velikih naporov in skrbi in izmučena od preganjanj ter vojnega gorja, ležiš hudo bolna, se spominjajo tisti hudih časov in naša velika želja je, da bi še kaj časa živela med nami — tvojimi hvaležnimi otroci in soborci.

Se pomniš, mati, kako hudo je bilo takrat, ko je tvoja hči Marica s svojimi težko prisluženimi prihranki odkupila rojstno hišo in jo v prezgodnji rešila prodaje ter tako ohranila ostalim bratom in sestram domačijo, tebi in očetu pa omogočila, da sta v njej čakala svobodo in zaslužen mir.

Tvoja borbena pot partizanske matere se je začela že po prvih dneh okupacije leta 1941. Sin Jože se ni vrnil iz jugoslovanske vojske. V borbah ob bolgarsko-jugoslovanski meji so ga ranili in ujeli Nemci ter ga odpeljali v Nemčijo, v taborišče vojnih ujetnikov. Ko se je po več mesecih vrnil domov, se je takoj povezal s partizani, toda bil je izdan in že po kratkem času so ga Italijani zaprli in odvlekli v internacijo. Takrat, ko mnogi drugi še niso vedeli za gorje, ki ga je prinašala vojna, si ti trepetala za življenje uporniškega sina, zbirala si hrano in mu pošiljala pakete, ki so ga ohranili pri življenju. Ob kapitulaciji Italije je Lejze, na poti iz internacije, takoj vstopil v partizane. Po nekaj dneh je prišel domov z razbitimi prsi. Bil je hudo ranjen v borbah z Nemci na položajih pri Cerkljani. Po kratkem in zaslišenem zdravljenju je odšel s Sercevejevo brigado na Štajersko, potem, ko se je še prej udeležil bojev za Grahovo, Velike Lašče in Kočevje. V tistem času si ga videla zadnjič. Obšel je za vedno pod pohorski meji gozdovi. Pokopali so ga v skupnem grobu na pokopališču v Zrečah. Nad grobom stoji spomenik in na njem so vklesane besede Kajuhovega padlega partizana: »Ves mati, lepo je živeti, toda, za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!«

Tudi sin France se je že leta 1941 vključil osvobodilnemu gibanju v okolici Krizne gore, kjer je takrat prebival. Se tisto leto v jeseni so ga Italijani prijeli in z družino odpeljali v ljubljanske zapore, kjer so ga pretepali in mučili, da bi dobili dokaze za ob-

tožbo. Uporno jim je kljuboval. Ti mati pa si med tem časom skrbel za njegovo imetje, kolikor ga Italijani niso razgrabili ali uničili. Kljub vsem nevarnostim si s svojimi skromnimi sredstvi hodila v Ljubljano in zaprte bodrila, ter jim nudila pomoč v prehrani. Za Francetovo obsodbo Italijani niso mogli zbrati dovolj stvarnih dokazov. Ko se je po več mesecih vrnil domov, se je ponovno povezal s starimi partizanskimi tovariši, dokler ni tudi sam vstopil v njihove vrste in kot komisar čete sodeloval v mnogih borbah na Dolenjskem do osvoboditve.

Sin Jože je preстал strahote ob

nova moreča skrb, ki pa je še podojavila tvoje moči. Živeč sama v pomanjkanju, si hodila po okoliših vaseh in zbirala sredstva za pakete, ki si jih pošiljala svojim v internacijo. Sovražniki in domači izdajalci so te ponizovali in se posmehovali tvoji vztrajnosti in upornosti. Tudi grozilo so ti in poskušali preprečiti v tvojih prizadevanjih. Toda ti si vedela, da je trpetim v internaciji na Rabu, Visu in Gonarsu lahko usodno dobrodošla vsaka žlica moka in vsaka skorjaka kruha. Po svojih močeh si tako pomagala, da so se vsi tvoji dragi leta 1943 vrnilo domov.

Po prihodu iz internacije je bolelna hči Marica z veliko vneto nadaljevala z aktivističnim delom za našo borbo v Logatcu in okolici. Kljub nenehajnim grožnjam domačincev in njihovih somišljenkov je vztrajala do konca vojne in vsake sodelavci ter preganjani partizanski simpatizerji se njene pomoči s hvaležnostjo spominjajo.

Leta 1943 je po vrnitvi iz internacije odšel v partizane sin Stane in nato še hči Režka. Tudi sin Andrej, takrat skoraj še otrok, se je povezal z borci za svobodo. Ko, so

partizani, pri tebi pa so prenočevale znane terenske delavke. Zjutraj so v vas prihrumeli domobranci in črnokotci! Po ustrahovanju drugih partizanskih družin so vdrli tudi v našo hišo. Kot zli duhovi so se raztepli po vseh prostorih, da bi našli kakšno sled za partizani. In našli so jo. Ena od partizanek je pri odhodu v naglici pozabila na postelji neko jopicico. V jutranjem mraku nisi tega opazila, našli pa so jo domobranci. Takoj so vzrojili in te zgrabili. Kričali so, da jim je dovolj našega in tvojega partizanstva. Postavili so te ob zid in sklenili, da te ustrelje v lastni hiši. In ko si tako stala ob zidu, kjer naj bi se končala tvoja mučeniška pot, je vse prestanto trpljenje in vsa naša borba ponovno vstala v tebi in prekিপela v krik po človeški pravici in v obtožbo hudo delcev za zločinsko početje. Krvnik je že drugič nameril brzostrelko na tvoje prsi — in sprožil. Toda usodni strel je namesto tebe zadell njega, ki je v svoji pobeselnosti z orožjem nespretno ravnal. Padel je pred teboj s prestreljeno glavo in odnesel so ga iz hiše, ki jo je hotel oskruniti z novim zločinom.

Tako preganjana in ustrahovana zaradi nas, ki smo bili v partizanih ali pa kot terenski delavci sodelovali v osvobodilnem boju, kakor tudi zaradi lastnega prepričanja in sodelovanja s partizanskimi borci in aktivisti — si dočakala svobodo. Vneto si nadaljevala z aktivističnim delom. V organizaciji AFZ, invalidski organizaciji in pri Rdečem križu si opravljala razne dolžnosti. Udeležila si se mnogih povojnih družbeno-političnih akcij in za naše skupno dobro storila prenekateri korak po vaseh na Bloški planoti. Sodelovala si v ženskem pevskem zboru in na kulturnih prireditvah citirala borbene in delovne pesmi.

Prišlo je leto 1957, v katerem nam je umrl oče in si se morala ločiti od svojega rojstnega kraja in domače hiše, v kateri si ostala sama. Mi se nismo mogli vrniti k tebi. S svojimi družinami smo se nastanili po raznih krajih naše domovine, od Lovrana do Beograda. Ti pa si se ustavila na Rakeku pri hčerki Malki, ki je prevzela velik del naše skupne dolžnosti, da ti v starosti pomagamo in tešimo tvojo bol.

Kadar moremo, prihajamo k tebi tudi ostali, da pokramljamo o minulih borbenih dneh in naših današnjih dosežkih in uspehih, ki so tudi tvoji uspehi. Zavedamo se, da ti ne moremo povrniti vsega, kar si storila za nas in za mnoge druge borce in aktiviste, za vse naše prijatelje in znance. Mnogi od njih se te spominjajo in s hvaležnostjo obiskujejo.

Draga mati in soborka! Zalostni smo zaradi tvoje težke bolezni, toda ponosni na tebe, na tvoje življenje in delo. Bila si vzorna in hrabra partizanska mati.

Za vse ti bomo ostali vedno hvaležni

TVOJI OTROCI

Kotnikova mati Pepca recitira ob odkritju spominske plošče narodnemu heroju Ivanu Turšiču-Iztku pesem »Mati padlega partizana«

bombardiranju Beograda. S številno družino je pretrpel vse pomanjkanje in trpljenje ljudstva v okupiranem Beogradu, na svojih delovnih mestih pa je sodeloval pri pošiljanju živin za narodno-osvobodilno vojsko, v katero je leta 1944 tudi sam odšel.

Se še spominjaš mati, kako si v hudi zimi leta 1941/42 dvakrat romala z Blok v kočevske gozdove, k hčerki Veri, ki je tam preživela vsa medvojnata leta. Partizanskim borcem je dajala stalno pomoč in bili so pri njej kot doma. Hoditi v tiste kraje je bilo takrat zelo nevarno, saj so povsod Italijani imeli zasede. Tudi tebe so ustavljali s številnimi vprašanji in grožnjami. Ti pa si vztrajala in dosegla svoj cilj ter se čez nekaj časa ponovno odpravila na isto pot. Tvoja materinska ljubezen je bila močnejša od vseh nevarnosti in zaprek.

Leta 1942 je bilo posebno hudo. Zaradi sodelovanja z osvobodilnim gibanjem so Italijani ob ofenzivi ubili tvojega brata in nečaka, zaprli in odgnali pa so v internacijo dve sestri, sina Staneta in nato še hči Marico. Na tvoja ramena je legla

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

● Kitajska vojna mornarica

Po najnovejših poročilih, ki prihajajo iz Vzhodne Nemčije, sestavljajo kitajska vojna mornarica ena križarka, dva rističa, osemnajst fregat in korvet (predvsem britanskega in japonskega izvora), trideset podmornic (največ sovjetskega izvora) in večje število iskalec min, torpednih čolnov in drugih manjših enot. Kitajska vojna ladjevja naj bi skupno imelo kakih sto plovilnih enot z 80.000 možmi.

V izgradnji so še trije rističi, načrtu pa imajo izpopolnitev predvsem podmorniškega ladjevja in eksorskih ladij.

● Holandske jdrske podmornice

Holandski obrambni minister je pred kratkim sporočil, da nameravajo tudi Holandi izpopolniti svoje vojno ladjevje z jdrskimi podmornicami, katerih naloga bi bila preprečevanje in uničevanje nasprotnekevnih podmornic. Holandskih jdrskih podmornic ne nameravajo oboroževati z balističnimi izstrelki.

● Zaustavljanje letal pri pristanku

Novi sistem za pristajanje hitrih reaktivnih letal na zelo kratkih razdaljah sestavljajo aluminijaste rešetke in posebna naprava za ustavljanje letal, podobna napravam, ki jih imajo na letalonskih letalnicah. Letalo »phantom II«, ki med pristajanjem še vedno leti s hitrostjo 240 kilometrov na uro, je na ta način moč ustaviti že po 200 metrih.

● Spuščanje tovora z majhnih višin

Po novem načinu spuščanja tovora iz letal, imenovanem »PLADS«, tovor spuste s padalom iz letala, ko je komaj šestdeset metrov visoko. Tovor se potem obrne v navpičen položaj in pada naravnost proti zemlji, ne da bi ga zanašalo postrani. S tem so dosegli, da tovor pade največ vrhovec metrov stran od predvidenega mesta.

Kako je »Operacija Churchill« doživela neuspeh

»Churchill je mrtev!«

Bilo je 1. junija 1943. leta. Mrtvo tišino, ki je vladala v enem izmed mnogih podzemskih centrov za zvezo v Londonu, je nenadoma prekinil vzkiik:

»Poslušajte! Nad Biskajskim zalivom so napadli predsednikovo letalo!«

Trije oficirji so pohiteli v tesno sobico, kjer je radiotelegrafist, sklonjen nad aparaturjo, vpisoval znake, ki so prihajali iz slušalke:

»AGBB kliče GKH. Neznano letalo za nami. Sem previsoko, da bi se skrivil v oblake.«

Svinčnik je za hip zastal, nato pa je še hitreje risal znake, ki jih je bilo komaj še moč razbrati:

»AGBB kliče GKH. Napaden sem. Moj položaj: 46 stopinj sever, 09 zahod...«

»Nadaljuj!« je s tresočim se glasom vzkiiknil Murphrey.

»Ni kaj,« je odgovoril radiotelegrafist, kajti slušalka je molčala.

Eden izmed oficirjev je zdiral k telefonu in poklical poveljstvo obalnega letalstva. Nekaj minut kasneje se je dvignila v zrak skupina lovcev in z največjo hitrostjo odletela proti Biskajskemu zalivu.

Kmalu se je po vsem Londonu raznesla novica, da so Nemci sestrelili letalo, s katerim se je vračal Winston Churchill s tajnih razgovorov v Afriki. Britanska letala so neprestano preletavala območje, kjer je bilo napadeno potniško letalo, nazadnje pa so se morala spričo velikega števila sovražnikovih letal v zraku umakniti. Medtem pa je tudi že Götels telefoniral Hitlerju:

»Angležem smo zadali odločilni udarec. Churchill je mrtev!«

Churchilla je »odkrila« nemška agentka

Oficirji, politiki, diplomati, novinarji, vohuni in drugi ljudje so si skušali pojasniti, kako se je moglo to zgoditi. Vedeli so, da se je Churchill v zadnjih dneh zadrževal v Alžiriji, kjer je imel razgovore z zavezniki. Njegovo potovanje ni ostala skrivnost in

Gusarski napad

obveščevalne službe vseh držav osi so prejele ukaz, naj spremljajo pot britanskega predsednika.

Tako je tudi nemško veleposlaništvo v Madridu poslalo v Berlin naslednje zaupno poročilo:

»Povsem je možno, da je Churchill prispel v Gibraltar. Vračal se bo verjetno prek Lizbone. Stop.« Na odgovor ni bilo treba dolgo čakati:

»Zvezde svetijo. Veter piha s severa. Vam je vroče?«

Ta nenavadni telegram je bil že poprej dogovorjeni znak za »operacijo Churchill« in je pomenil: »Brezpogojno ga je treba ubiti.«

Tudi Götels je bil trdno prepričan, da je Churchill v Gibraltarju in da se bo v Anglijo vrnil prek Lizbone. Kljub temu pa se je le spraševal, kako more biti britanski ministrijski predsednik tako nepreviden, da leti v navadnem potniškem letalu brez kakršnekoli zaščite. Morda pa gre le za zvijačo? Za vsak primer so nemškimi agentom v Lizboni naročili, naj vso to zadevo dobro preverijo.

Med agenti je bila tudi neka mlada in privlačna plavalaska, Margareta Bubich. Ker so jo plačevali le po opravljenem delu, se je znašla v hudi denarni zagači. Zato je bila pripravljena storiti vse, kar bi od nje zahtevali. Znancu, ki ji je bil sporočil ukaz iz Berlina, je obljubila:

»Lahko se zaneses name. Če je Churchill zares v Lizboni, bom kaj kmalu ugotovila.«

Naslednje jutro je Margareta Bubich že sedela na libonskem letališču ter opazovala potnike in posadko letala DC-3. V letalo se je vkrvalo dvanajst potnikov, sedem moških in pet žensk. Margareta je že hotela oditi, ko je opazila še trinajstega potnika, kako hiti proti letalu.

»Churchill,« je pomislila. Potnikovo lice je napol pokrival klo-

buk in visoko zavihan ovrtnik, vendar se je vohunki le zazdelo, da je prepoznala potnika. Razen tega pa je v ustih imel cigaro. Ni več dvomila!

Margareta je pristopila k uslužbencu nemškega veleposlaništva, ki je sedel blizu nje, in mu rekla:

»Churchill stopa v letalo DC-3!«

Nemec jo je presenečeno pogledal.

»Le kaj vam je, gospodična Bubich? Churchill se ne bi nikoli peljal s takim letalom in...«

Nato se je ozrl proti letalu in opazil trinajstega potnika, kako drži cigaro v levi roki, hkrati pa pozdravlja skupino britanskih oficirjev z dvema razširjenima prstoma desne roke — z znanim znakom »V«.

»Vraga,« je zamrmral Nemec, »saj je res Churchill.«

»Sestrelite vsako letalo!«

Nekaj minut kasneje so iz nemškega veleposlaništva sporočili Berlinu o vsem tem. Göring je nemudoma poklical svojega adjutanta in mu naročil:

»Ukažite poročniku Belstedtu iz štiridesete eskadre, naj takoj vzletli in prestreže letalo iz Liz-

bone. Recite mu, naj sestrelji vsako letalo, ki ga vidi in ki nima kljukastega križa.«

»Vsako?« je ponovil adjutant.

»Da, vsako. Churchill prav sedaj leti proti Londonu v nekem DC-3. Angleži so pa zvitni in bi nam utegnili poslati letalo-vabo, s katerim bi odvrnili pozornost zasledovalcev od pravega letala. Zato moramo uničiti vsako letalo na tej progi.«

Letalo DC-3 je medtem letelo kakih 3000 metrov visoko s hitrostjo 270 kilometrov na uro.

Kakšna je razlika med državno mejo in demarkacijsko črto?

Demarkacijska črta označuje le začasno razdelitev kakega območja med dvema silama, z državno mejo pa vsaka stran dobi dokončno suvereniteto nad svojim ozemljem.

V tehničnem smislu označuje demarkacijska črta skrajne položaje vojskujočih se strani za časa premirja, ki jih ne sme ne ena ne druga stran prestopiti. V nasprotnem primeru imajo enote na drugi strani pravico, da se z orožjem upro prehodu demarkacijske črte in da z vojniki, ki jih pri tem ujamejo, ravnaajo kot z drugimi vojnimi ujetniki.

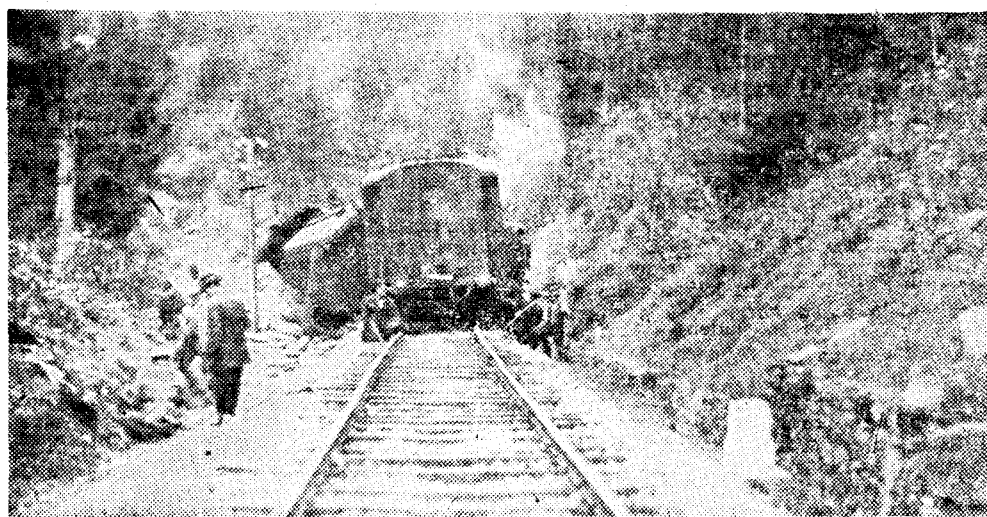
Radiotelegrafist se je pripravil, da ponovno sporoči Londonu položaj letala, ko je zagledal nemške lovce, kako se približujejo letalu. Imel je še toliko časa, da je poslal sporočilo o napadu — nato pa je nastala mrtva tišina.

V Berlinu je lažna novica povzročila razumljivo veselje. Teže pa je pojasniti, kako se je mogla vest o Churchillovi smrti razširiti po Londonu, saj je britanska obveščevalna služba dobro vedela, da je predsednik vlade živ in zdrav. Morda je bilo to zato, da bi Churchillu omogočili varno vrnitev iz Alžirije?

Tudi Churchill se čudi v svojih spominih: »Teško je razumeti, kako so mogli pametni ljudje le za hip pomisliti, da se bom vrnil sredi belega dne na navadnem civilnem letalu, ko pa sem imel na voljo celotno vojno letalstvo.«

Demarkacijska črta pa lahko razumeje tudi dve zavezniški armadi oziroma državi. Tak primer je bil v balkanskih vojnah v Makedoniji z demarkacijsko črto med bolgarsko in srbsko vojsko in po končani drugi svetovni vojni z demarkacijsko črto v Avstriji in Nemčiji med zavezniškimi vojskami. Demarkacijska črta pa je bila tudi med nekdanjo cono A in cono B na Tržaškem, pa tudi kasneje na nekaterih odsekih jugoslovansko-italijanske razmejne črte, kjer meja še ni bila dokončno postavljena (na Kolovratu in Sabotinu, v Gorici itd.).

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Tokrat je partizanskim diverzantom uspelo onesposobiti progo Ljubljana—Maribor. Na sliki je mpeč videti na pol prevrnen potniški vagon in lokomotivo. Nemški policisti preiskujejo, kaj bi se dalo ugotoviti o moči in številu partizanske enote, ki je povzročila razdejnanje. — Prosimo bralce, naj nam sporoče o tej akciji, če jim je znano, kje in kdaj so partizanski diverzanti onesposobili progo

ZA DOM • ZA SLUŽBO • IZLET ALI DOPUST

PRODAJNI SERVIS

Močno hiše

LJUBLJANA · MARIBOR

Ob dvajsetletnici smrti Ane Frank

Anica Kovačič iz Idrije je pri Bači, delavka v Metalflexu v Tolminu, je bila prijateljica Ane Frank

ANICA KOVAČIČ IZ IDRRIJE PRI BACI NA PRIMORSKEM JE VERJETNO EDINA JUGOSLOVANKA, KI JE POZNALA IN BILA PRIJATELJICA ANE FRANK. SREČALI STA SE TAM, KJER JE ANA FRANK OSTALA ZA VEDNO — V ZLOGLASNEM TABORIŠČU BERGEN-BELSEN.

V jeseni (novembra) 1964 sem v »Delu« prebral kratko novico pod naslovom: »Silberg, gestapovec, ki je aretiral Ano Frank, oproščen.« V članku je govora o tem, da je bil Silberg aretiran in postavljen pred sodišče na Dunaju, vendar sodišče ni našlo razlogov, da se ta gestapovec kaznuje, ker je izpolnjeval samo »svojo dolžnost«.

Dnevnik Ane Frank je močna obtožba proti nacizmu in njegovim zločinom. V njem 14-letna deklica opisuje življenje dveh židovskih družin, ki sta 25 mesecev preživeli skupaj v skrivališču, da bi se izognili represalijam, ki so jih nacisti izvajali proti Židom. Svoj dnevnik je Ana začela pisati na svoj 14. rojstni dan, to je 12. junija 1942. leta (Ana je bila rojena 12. junija 1929. leta v Frankfurtu ob Meini). Po 25 mesecih so Nemci skrivališče v Am-

sterdamu odkrili ter vse odpeljali v nemška taborišča. Tako je Ana Frank dospela v zloglasno taborišče Bergen-Belsen, od koder se ni več vrnila. Dnevnik Ane Frank je preveden v več kot 20 jezikov, prirejen kot dramsko orodje in posnet za film, ki smo ga gledali tudi pri nas.

Slična usoda zbližuje ljudi ne glede na versko ali nacionalno pripadnost. Tako je bilo tudi z Anico Kovačič iz Idrije pri Bači, delavko v Metalflexu v Tolminu, ki je verjetno edina Jugoslovanka, ki je Ano Frank dobro poznala in bila njena intimna prijateljica v taborišču Bergen-Belsen.

Anica Kovačič je rojena 1923. leta v Prestranku pri Postojni. Aktivno je začela sodelovati z NOB kot kurirka in obveščevalka 1943. leta z ilegalnim imenom Rinka. Sodelovala je z obveščevalcem IX. korpusa Marčelom. Delo

kurirke in obveščevalke na tem terenu je bilo zelo težavno, ker so v Prestranku imeli svoje postojanke domobranci, nemški vojniki, specialne enote »SS« in četniki. Prav zato pa je bilo obveščevalno delo v tem kraju za partizanske enote še toliko bolj važno. Pri opravljanju svoje kurirske službe je Anica nekega dne padla skupaj s 24-letno Julijano Sluga iz vasi Zeje pri Prestranku in še nekimi partizanom v zasedo, kjer so jih ujeli in poslali v goriške zapore.

Iz gorških zaporov so Anico odpeljali v Bergen-Belsen. To taborišče je merilo kake 3 km², vendar je bilo razdeljeno na več blokov, tako da je po 5 do 6 barak bilo ločenih z bodečo žico od drugih barak.

»V tem taborišču so bile neznozne razmere. Polivali so nas z mrzlo vodo, bičali in suvali na vsakem koraku. Vsako jutro smo pogrešale nekaj sojetnic, nje pa so nadomeščale nove, ki so jih Nemci stalno dovajali. Hrane je bilo zelo malo, in to umazana mlačna voda. Reda v taborišču ni bilo,« pripoveduje Anica.

Da bi razumeli razliko med taboriščem Bergen-Belsen in drugimi zloglasnimi taborišči, mi je Anica odprla 117. stran knjige pisca Ernesta Schnabla »Po sledovih Ane Frank« in mi prečitala odlomek izjave ene od 42 prič, kolikor jih je omenjeni pisec našel, ki je raziskoval življenje Ane Frank. Mrs. Renate L. A., ki sedaj živi v Londonu, pripoveduje:

»Da se razumemo: Auschwitz je bil fantastično organiziran, kristalno čist peklo. Hrana je bila zanič, toda delili so nam jo redno. Barake smo tako čistili, da bi bili na tleh lahko jedli. Če je v baraki kdo umrl, so ga že zjutraj odnesli. Če je kdo zbolel, je prav

tako izgubil. Kogar so zadušili z plinom, ni več kričal. Iz krematorijev se je kadilo, toda svoje porcije smo prejeli v redu in nas niso imeli apeli. Pri apelu so se esesovci drli nad nami, s stražnih stolpov so bile uperjene v nas strojnice in po ograji taborišča je krožil električni tok, toda lahko smo se vsak dan umivali in kdaj pa kdaj šli celo pod prho. Kdor je lahko pozabil na plinško celico, je lahko živel.

V Belsenu pa je bilo drugače. Esesovec sploh ni bilo na spregled. Ne apelov ni bilo in ne reda, zakaj tukaj ni bilo drugega kakor puščaja, glad in ljudje, ki jih je lakota raztepla okrog kakor piščeta. Ne hrane ni bilo ne vode ne upanja. Da so bili zavezniki že na Renu, ni pomnilo za nas nič. V taborišču je razsajal tifus in rečeno je bilo, da preden pridejo zavezniki, nas bodo esesovci poglali v zrak.«

Anica me je pogledala in s solznimi očmi nadaljevala: »Jaz sem bila v tistem bloku barak, ki je bil najbližji krematoriju. Ali veste, kaj to pomeni? Vsak dan sem morala gledati kolone in kolone ljudi, ki so kot okostnjaki odhajali proti plinski celici in krematoriju, od koder ni bilo povrnitve.

Nekega dne, ko je šla mimo nas kolona ljudi proti krematoriju, sem ob ograji zagledala suho, izčrpano mlado »deklico, ki je brdko jokala. »To so naši,« mi je dejala v nemškem jeziku, katerega sem delno razumela. »To so Zidje,« je dodala. Zelo dobro se spominjam tega najinega prvega srečanja. Ko je šla ta kolona mimo nas, se je sedela na kamen in jokala... jokala... Začela sem jo tolažiti, da bo kmalu svoboda, da je potrebno samo še malo potrpeti, da so zavezniki blizu. Govorila sem z rokami, mimiko ob-

raza, besedami, ki sem jih znala, samo da bi jo potolažila. Ob tem prvem srečanju mi je povedala, da se piše Ana Frank. Od tistega dne — bilo je to v januarju ali februarja leta 1945 — sva se srečali vsak dan. Bili sva v isti skupini barak. Tako sem v usodnih dneh našega skupnega trpljenja spoznala Ano Frank. Vsak dan sem ji govorila o svobodi, prepričevala sem jo, da bomo kmalu rešene, vendar moram reči, da je Ana Frank instinktivno občutila, da ne bo dočakala svobode. Glede svoje usode je bila pesimistka. Bila je realistična pesimistka, saj sem že rekla, da je bila naša skupina barak najbližje krematoriju in da sva z Ano vsak dan gledali dolge kolone ljudi, ki so se kot senca pomikale proti plinski celici. Ana je globoko iz dna srca sočustvovala z temi ljudmi. Jokala je in hirala. V taborišču je ležalo toliko mrtvih, da jih niso mogli več sežigati. Poleg tega se je začel širiti tifus. Ana Frank, ta drobna, suha deklica, se mi je zelo smilila. Nosila je sivo obleko z vštito temnejšo krpo v obliki kvadrata na hrbtu.

Nekega dne konec marca 1945 sem Ano pogrešila. Deklice ni bilo več ob ograji, ni bilo več njene joka, ki je spremljal kolone umirajočih. Od svojih sojetnic sem izvedela, da je tudi ona končala v krematoriju. Ana mi ni nikdar rekla, da je pisala dnevnik,« pripoveduje Anica.

Ana Frank je umrla vsega okrog osemnajst dni pred svobodo. Dne 15. aprila so Nemci nenadoma izginili iz taborišča in prišli so Angleži, ki so nas rešili. Tudi Julijana Sluga se ni več vrnila domov. Za posledicami tifusa je umrla nekaj dni po osvoboditvi.

Tik pred osvoboditvijo je v

Bergen-Belsenu umrlo toliko ljudi, da jih niso mogli več sežigati. Zato so Nemci prisilili jetnike, da so začeli kopati 20 m dolgo in okrog 5—6 m široko in globoko jamo. Da bi pa dela prej končali, so prišli tudi z buldožerjem. Ko so prišli v taborišče Angleži, je v taborišču bilo toliko mrtvih, da so morali še naprej kopati jamo. Nemci, ki so jih Angleži vse ujeli, so morali v to jamo nositi umrle taboriščnike na rokah tako nežno, kot se nosi dojenček. Dne 23. aprila so Angleži — verjetno zaradi tifusa — taborišče z metalci ognja sežgali.

»Kdaj ste po vojni izvedeli, da je Ana Frank pisala svoj dnevnik v skrivališču?« sem vprašal Anico. »Nekega dne, mi je dejala sem čitala »Našo ženo« in zagledala v njej sliko deklice, ki je ob ograji taborišča vedno jokala. V »Naši ženi« sem tudi izvedela, da je zalozba »Mladinska knjiga« izdala »Dnevnik Ane Frank« in pa knjigo »Po sledovih Ane Frank«. Seveda sem obe knjigi takoj naročila.«

Anica ima zelo prodorne oči, in ko se je najin pogovor bližal koncu, mi je skoraj »ukazovalno« rekla: »Zapišite: danes v Nemčiji pripravljajo zakon, po katerem ne bodo več preganjali zločincev iz druge svetovne vojne. Dokler bo živel ta rod, ki je toliko trpel,« je poudarila svoj glas, »ne smemo pozabiti na trpljenje in ponižanje. Zločince je treba preganjati vedno in povsod!«

Opomba: V članku je večkrat omenjeno, da je Ana Frank jokala ob ograji. Ker pa je bilo v vseh izgorih strogo prepovedano se ograji približati in so bile proti takim izvršene hude represalije, moram pripomniti, da gre tu za ograjo, ki je razdeljevala notranji prostor taborišča Bergen-Belsen, torej za ograjo, ki ni bila zastražena. Toliko v vednost, da ne bo nepotrebnih napčnih tolmachenj. JOŽE VIDIC

Vojaška znanost in tehnika

Po pomoti bombardirano mesto

Calais je izmed vseh francoskih obmorskih mest najbližji britanskim obalam. Prav zaradi tako pomembnega strateškega položaja pa je moral v zadnjih stoletjih pretrpeti mnogo več kot druga mesta.

BOMBARDIRANJE Z »GOREČIMI PISKRI«

Znano je, da so si bili Angleži in Francozi v prejšnjih stoletjih neprestano v laseh. Zato ni nič čudnega, če so konec sedemnajstega stoletja (1694–1696) angleške ladje trikrat napadle Calais in ga z morske strani obstreljevale s tako imenovanimi »gorečimi piskri«. To so bile zažgalne granate, ki so povzročale več strahu kot pa škode.

Ob prvem bombardiranju je 45 angleških ladij izstrelilo nad mesto 163 »gorečih piskrov«. Škoda ni bila velika: dve hiši poškodovani, nekaj ljudi ranjenih, ubita pa — ena mačka. Angleži so bombardirali dve uri. Ženski del mestnega prebivalstva se je z otroki vred med obstreljevanjem umaknil v bližnjo okolico, moški pa so se razpostavili po ulicah in bili pripravljeni na gašenje morebitnih požarov, ki bi jih povzročile angleške granate. »Gorečih piskrov« ni bilo težko najti, saj se je od tam, kamor so padli, dvigal gost dim.

Do hujšega napada pa je prišlo naslednjega, 1695. leta, ko so Angleži z desetih fregat, dvajsetih galej in še z nekaterih drugih ladij izstrelili nad Calais 350 granat. Tokrat so poškodovali trinajdeset hiš. Da se v bodoče angleške ladje ne bi mogle nekaznovano približati mestnemu obzidju in iz neposredne bližine obstreljevati mesto, je prebivalstvo na odprtem morju pred mestom na kolih, ki so jih bili zabili v morsko dno, zgradilo močno utrdbo, polno topov.

Utrdba — »rdeči fort« — pa le ni dosegla svojega namena. Naslednjega leta se je namreč angleški admiral Russel s svojimi tridesetimi ladjami zasidral na vzhodni strani mesta in nadenj izstrelil nekaj sto granat. Po njegovem odhodu so meščani ugotovili, da mesto pred angleškimi bombardirerji ne bo varno vse dotlej, dokler ne bodo na odprtem morju razen »rdečega forta« zgradili še utrdbo na vzhodni strani mesta — »zeleni fort«.

ANGLEŠKE GRANATE RANILE — ANGLEŽA

Spet je minilo stoletje... Sedemindvajsetega septembra 1803. leta pa je pred Calais priplulo osem angleških fregat in ga tri ure bombardiralo. Prebivalstvo se je umaknilo v oddaljene dele mesta, kamor angleške granate niso mogle padati. Francozi pa tudi niso molčali in so s topovi, ki so jih bili pripeljali na obalo, obstreljevali angleške ladje, hkrati pa bili pripravljeni na zavrnitev sovražnika, če bi se poskušal izkrcati.

Ceprav je ob tej priložnosti močno grmel, le ni bilo nobenih žrtev. Angleške granate so ranile samo nekega angleškega tihotapca, ki so ga Francozi imeli zaprtega v ječi. Razen tega pa je prebivalstvo bilo priča »čudežu«: neki kotlar, ki je bil že leta nepomčen, se je topniškega obstreljevanja tako ustrašil, da so mu udje spet začeli služiti in je na vrat na nos pobegnil iz hiše na cesto.

Tri leta kasneje so angleške ladje spet bombardirale Calais. Tudi tokrat ni bilo nobenih žrtev, kajti župan je vse, ki niso bili sposobni za orožje, pravočasno evakuiral iz mesta. To obliko »civilne zaščite« pa je izkoristilo tudi nekaj moških strahopetcev, ki so si bili nadeli ženska oblačila, da jih ne bi prepoznali. Kmalu pa so jih odkrili in jih med splošnim zasmehovanjem poslali nazaj na položaje.

NEMŠKI CEPELINI NAD MESTOM

Prvi nemški balon je preletel Calais 25. septembra 1914. leta in spustil dve bombi. Prva je eksplodirala na nekem vrtu, druga pa je zatajila in se ni razlegla.

Poveljnik mestnih gasilcev in neki francoski oficir ogledujeta ruševine, ki so jih povzročile bombe, spuščene iz nemškega cepelina

To pa je bil šele začetek, kajti v naslednjih mesecih in letih so nemški cepelini skoraj vsako noč leteli nad mestom, ga bombardirali in z mitraljezi obstreljevali gasilce, ko so se borili s požari. Med prvo svetovno vojno je na Calais padlo nekaj čez 1500 bomb, težkih od 10 do 200 kilogramov, ki so ubile 95 civilistov in 183 vojaških oseb, še več pa ranile; razen tega so nemške bombe porušile 230, poškodovale pa kakih 5000 hiš.

Nemški cepelini so se neslišno pojavljali nad mestom, odvrli bombe, nato pa med velikim hrupom svojih motorjev odleteli naprej. Protizračna obramba je bila neučinkovita. V Calaisu je sicer bilo nekaj protiletalskih topov, s katerimi so le dvigali mo-

ralo prebivalstvu, medtem ko sovražniku niso povzročali nobene škode. Na pomoč lovskega letalstva tudi ni bilo moč računati, zakaj takrat so letala uporabljali le podnevi.

PRVO BOMBARDIRANJE PO POMOTI

Prvi, ki so Calais bombardirali pomotoma, niso bili Angleži, temveč Nemci. To se je zgodilo 22. septembra 1916. leta, ko je njihov cepelin »L. 31« odvrnil nad mesto 22 stokilogramskih bomb. Tokrat je bila tudi francoska protizračna obramba učinkovitejša, saj so Nemci na cepelino, ko se je bil vrnil v Wilhelmshaven, našli 413 poškodb. Vendar pa tudi bombe niso povzročile nobene škode, ker so padle in eksplodirale v okolici mesta.

Zanimivost je pa v tem, da Nemci sploh niso imeli namena bombardirati Calaisa in so bili prepričani, da je njihov cepelin »L. 31« bombardiral Boulogne. Tako se je glasilo tudi nemško uradno sporočilo, ki pa ga je francoski minister za mornarico takoj demantiral.

Po podatkih, ki smo jih prejeli iz Nemčije, je cepelinova posadka menila, da je priletela nad Boulogne, kjer naj bi uničila tamkajšnja angleška munijska skladišča.

Posadka cepelina »L. 31« ni dolgo obžalovala svoje pomote. Ob svojem osemindvajsetem letu nad Anglijo je bil cepelin petnajst dni kasneje sestreljen nad Londonom, njegova posadka pa je zgorela.

Kdo, kako in zakaj vohuni?

»Voda za oči«

Saint Simon v svojih spominih omenja, kako je nekega dne dobil od enega svojih vohunov pismo, v katerem je bil med drugim tudi naslednji stavek:

»Pošiljam vam vodo za oči. Zmočite si jih in videli boste bolje.«

Vojvoda in njegovi svetovalci sprva niso vedeli, kaj naj bi to pomenilo, dokler se ni Saint Simon le spomnil in pismo vtaknil v vodo. Na njem se je takoj pokazalo besedilo, napisano z nevidljivim črnilom. To je bilo prikratk v zgodovini, da je kdo uporabil nevidljivo črnilo.

Friderik Veliki je bil prvi, ki je v Prusiji organiziral vohunsko službo. Nacisti, ki so ga silno občudovali, so ga krstili za »očeta vohunstva«. Ob neki priložnosti je Friderik izjavil, da je lažje iz kmeta napraviti vohuna kot pa generale in maršale, ki naj bi se ukvarjali z vohunsko službo, prikriti v kmete. Friderik, katerega tajno službo lahko primerjamo s sodobnimi vohunskimi organizacijami, je razvrstil vohune v štiri skupine:

1. Siromašni ljudje, ki si z vohunsko dejavnostjo žele prislužiti nekaj denarja.

2. Vohuni, ki delajo za obe strani in ki jih je treba izkoristiti za to, da bi sovražniku podtaknili lažne podatke.

3. Oficirji, višji uslužbenci, intriganti in drugi vohuni iz višjih plasti, ki pa potrebujejo mnogo denarja.

4. Agenti, ki jih pritegujejo v vohunsko dejavnost proti njihovi volji.

Kdo vohuni?

Redek je primer, da bi kak vohun dobil visoka priznanja in odlikovanja. Znano je, da Napoleon ni bil pripravljen odlikovati svojega najboljšega vohuna Schulmeistera. Dajal mu je ogromne vsote denarja, odlikovanja pa to vohun ni nikoli dobil.

V zgodovini izdajstva lahko najdemo mnoge patološke tipe, kot je bil megaloman Quisling, medtem ko je za Hermanna Göringa, ki je bil Mussolinijev vohun od 1923. do 1929. leta, znano, da je bil morfinist.

Obveščevalne službe novačijo svoje ljudi iz najrazličnejših slojev, od homoseksualcev in drugih nenormalnih tipov pa do fanatičnih rodoljubov in ljudi, ki jih dotlej ni nihče opazil in ki se žele na ta ali drugi način izkazati. So pa še nevrotični vohuni, ki bi radi dokazali, da so »iznad« vseh težav. To vrsto ljudi je zelo lepo opisal doktor Alfred Adler. Precej vohunov je tudi iz vrst ljudi, ki imajo komplekse. Tajne službe jim nudijo priložnost, da se imajo za zelo pomembne in celo več vredne v primerjavi z drugimi ljudmi.

Ko že omenjamo razne vrste vohunov, je treba nekaj reči tudi o tistih, ki v primeru, da jih ujamejo, iščejo zaščite svojega novega gospodarja. Tak primer je bil z agentom, ki je dajal japonskim letalcem med njihovim na-

padom na Pearl Harbour svetlobne signale. Svoje usluge je takoj ponudil Združenim državam Amerike, izdal večji del svojih agentov in si tako rešil življenje.

Med vojno sem imel priložnost razgovarjati se z nekim zaprtim nacističnim vohunom. Priznal mi je tudi tole:

»Oni so me prezirali, jaz pa sem jih sovražil. Sedaj jih nič več ne potrebujem. Maščevali se bodo nad menoj. Zakaj ne bi torej delal za vas? Stork bom vse, kar boste zahtevali od mene.«

Največkrat vohune žene velika želja, da bi dosegli uspeh, pri tem pa ne upoštevajo nobenih moralnih načel.

Koliko plačajo vohune?

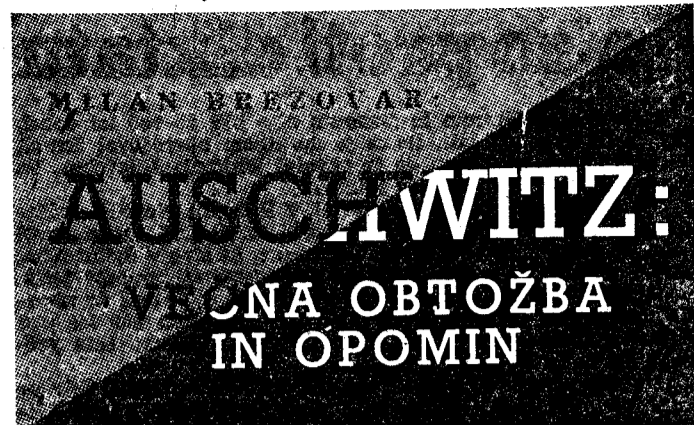
Največ ljudi se posveča vohunskemu poklicu zaradi denarja in udobnega življenja. Kljub temu pa je zelo malo vohunov, ki so za svoje podvige dobili večje vsote denarja. Nacisti so svojemu vohunu Albancu Bazni za kopije tajnih dokumentov o konferenci na Jalti in v Teheranu izplačali sicer 250.000 dolarjev, toda kasneje je bilo ugotovljeno, da so dolarji ponarejeni. Poznam pa agente, ki niso prejeli več kot po petdeset dolarjev tedensko. Magda Fontange, sprva Mussolinijeva, nato pa gestapovska vohunka, je med vojno dobivala po 42 dolarjev tedensko.

Dandanes je že precej ljudi, ki so pripravljani, da se z vohunstvom ukvarjajo iz ideoloških pobud in ne zahtevajo nobene denarne nagrade. Ne manjka pa tudi ljudi, ki imajo vohunstvo za svojo državljansko dolžnost.

Nekateri ljudje so postali vohuni iz čistega avanturizma. Mednje spada tudi Lincoln, ki je vohunil za več držav hkrati. Bil je v bistvu pustolovec. Vseeno mu je bilo, če bo imel milijone v Evropi, ali pa če bo živel kot siromašen budistični svečenik v Tibetu.

Omeniti je treba še von Rintelena, ki je bil eden izmed največjih nemških vohunov med prvo svetovno vojno. Kot fanatičen rodoljub je bil pripravljen storiti vse, kar bi zahtevali od njega. Ko pa se je vojna končala, se ni več vrnil nazaj v Nemčijo, temveč je ostal v Angliji in tam tudi umrl. Svoje naloge je opravljal pošteno, hkrati pa je sovražil Pruse, za katere je delal.

Vohunstvo je, kot vse kaže, večno zato, ker človeštvu neprestano grozi vojna in zato, ker ljudje nimajo zaupanja drug v drugega. Dokler bo tako, pa tudi vohunstva ne bo konec.

Ta zločinec je tik pred izvršitvijo smrtno kazni 12. aprila 1947 v ječi v Wadowicach napisal še posebno izjavo, ki jo je takole zaključil: »Sele v poljskih kaznilnicah sem spoznal, kaj je človečnost. Kljub vsemu, kar se je zgodilo, so z menoj ravnali človeško, česar nisem nikoli pričakoval in kar me je globoko pretreslo. Naj bi objave in ugotovitve o strahotnih zločinih zoper človeštvo v prihodnjih časih onemogočile, da bi se sploh mogli ponoviti tako grozni dogodki.«

Skozi KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ je šlo 400.000 registriranih, v taboriščne knjige vpisanih jetnikov in jetnic. Komaj polovica teh je bolj po naključju ostala pri življenju. Mnogo večje je število tistih jetnikov in jetnic, ki jih v Auschwitzu niso registrirali. Samo v zaplinjevalnicah in krematorijih podružnice Birkenau je bilo v času obstoja Auschwitza usmrtenih okrog 4 milijone jetnikov in jetnic, od katerih je bilo samo Židov okrog 3 in pol milijona. Angleško-palestinska komisija je po vojni ugotovila, da so nemški nacisti v koncentracijskih taboriščih pomorili 5,5 milijona po imenu ugotovljenih Židov. Koliko je bilo pomorjenih v teh taboriščih ljudi, za katerih imena ne vemo? In, če te nepopolne številke o vseh pomorjenih ljudskih žrtvah v nemških koncentracijskih taboriščih primerjamo s številom pomorjenih ljudi v KONZENTRATIONSLAGERJU AUSCHWITZ, potem šele lahko vsaj približno dojamemo grozljiv obseg množičnega uničevanja in nečloveške hitlerjevske metode Auschwitza.

V Oswiecimskem muzeju v poljski Šleziji danes ni več esesovskih vsehovotcev in zločincev, ni več transportov z jetniki in jetnicami, polovljenimi po deželah Evrope, s popolnoma brezpravnimi ljudmi. Ostale so le značilne oswiecimskie zemlje z zidanimi in napol zidanimi barakami, kjer so bile nekoč, in v njih razpostavljeno zgornjo dokumentarno gradivo. Tam so še vedno zgradbe, v katerih so prebivali esesovski krvniki in njihovi pomočniki iz administrativno-operativnega aparata Auschwitza. Tam še stoji kot žive barake z različno notranjo ureditvijo, ki so zapirale jetnike vseh evropskih ter nekaterih azijskih in ameriških narodnosti. Tudi žična pregrada z bodicami, v kateri se je nekoč pretakala električna struja in bila marsikaterega obupanega interniranca, trdno stoji. Se so tam izkopani jarki okrog osrednjega taborišča in v njih se še pretaka nezdrava oswiecimska voda... Neizmerne vrste betonskih stebrov in na gosto posejani stražni stolpi še danes ustvarjajo nepremostljive ovire...

Se zmeraj je nad močnimi, železnimi vrati in zapornico iz težkih, črnih črk izdelan valovit napis: ARBEIT MACHT FREI, ki so ga postavili nacisti v posmeh jetnikom in človeštvu. Ob prisilnemu delu, stradanju, trpljenju, umiranju in počasnem izčrpanju je žrtvi Auschwitza pomenil: Delo pomaže k svobodi, to je k obupu nad življenjem, k smrti; zakaj tedaj je človek osvobojen vseh posvetnih težav: prisilnega dela, stradanja in počasnega izčrpanja, trpljenja in umiranja. Številni pojavi samomorov v Auschwitzu ob žični pregradi z visoko napetostjo to potrjujejo.

Jedki napisi v nemščini še vedno odražajo »taboriščni red« in »taboriščne pravice« ter urejajo strahovanje brezpravnih, nemčnih jetnikov...

Krematorij I. v osrednjem taborišču Auschwitza stoji v vsej svoji funkcionalnosti, samo da se danes iz visokega, ostrokokotastega dimnika ne dimi in ne žari, govtajoč trupla nedolžnih jetnikov. Ugasli peči osrednjega auschwiskega krematorija, katerih vsaka ima po dve retorti za upepelitev osem trupel hkrati, še zmeraj stojita, samo da tokrat okrog vozička in železnih nosil za polaganje trupel v peč gorijo svečke ter se spominja žrtev položeno cvetje in zelenje.

Po vsej dolžini dolge in prostorne hale, pregrajene s stekleno steno, je grmada ženskih las. To je tistih sedem ton las auschwiskih jetnic, ki so jih esesovci ostrigli v poslednjih dneh obstoja Auschwitza in ki jih v januarju 1945 niso utegnili odpeljati v nacistične tovarne za predelavo v sukno. Veliki zločin Auschwitza še stopnjujejo ob tem skladišču postavljene ogromne zvite bale tekstilnega blaga iz ženskih las.

Preko stene se razprostira ostra fotografija: Nepregledna vrsta v smrt korakajočih, mladih žensk ponosne drže. Nacisti so jim pobrali vso obleko. Odhajajo v zaplinjevalnico, nad vhodom katere je pisalo v pemsčini in judovskem jeziku: »Prostor za umivanje in dezinfekcijo«. Morda slutijo ta mlada, polna bitja bližnjo smrt? Mogoče ne verjamejo in takšno nehumanost in surovost, totalno pokvarjenost auschwiskih trinogov?! Misel na upor tedaj ni bila uresničljiva.

V baraki oswiecimskega muzeja so za stekleno steno v vsej dolžini kupi moških in ženskih čevljev. Ze rabljeni tisočeri čevlji so le delček odvzetih civilnih obval. Ko so prišli, so jih sezuli in slekli ter jih prisilili, da so obuli koke in oblekli marogaste, sivomodre hladne uniforme. Nosili so jih pozimi in poleti.

Pod steklom oswiecimskega muzeja je ogromni kup razstavljenih otroških čevlčkov, otroških oblek, otroških predmetov, nad njim velika fotografija sestradanih, malih, živih okostnjakov z velikimi, očitajočimi očmi... Seveda, nemški rasisti so dosledno izvajali neznanstvo, neresično in zločinsko teorijo o rasah in germanskem nadčloveku. Ustavili se niso niti pred najnedolžnejšimi ljudmi, pred otroki... Hitlerjanski stroj, auschwiske zaplinjevalnice in krematoriji so požirali tudi naše otroke... Fotografije, silke, dokumenti, muzealije v oswiecimskem muzeju zgornjo pričajo o neizmernem genociju hitlerjancev.

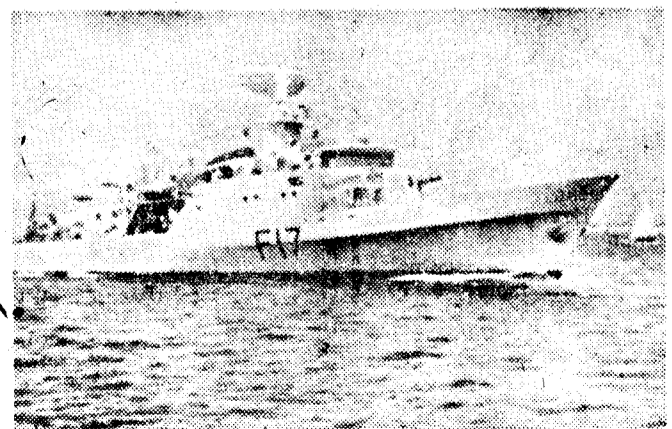
(KONEC PRIHODNJIČ)

V besedi ...

NA STREHO NEBOTIČNIK, v katerem ima svoj sedež letalska družba »Panam«, se je pred kratkim spustil dvomotorni helikopter tipa »Boeing-Vertol 107«. Poizkus je uspel in sedaj pričakujejo, da bodo pristojne newyorške oblasti dovolile vzpostavitev redne proge med letališčem in nebotičnikom »Panam«

VOJNA MORNARICA GANE je pred kratkim prevzela korveto »Kromantse«, ki so jo bili izdelali v Veliki Britaniji. Uporabljali jo bodo predvsem za protipodmorniško in patrolno službo. Je povsem nove vrste in prva iz serije ladij, namenjenih manjšim vojnim mornaricam

... in podobi

KOLINSKA • LJUBLJANA

Kairo proti diktatu

Odnosi med Kairo in Bonnom niso bili že več let dobri, zdaj so se še poslabšali. Bonn je na tihem oboroževal Izrael, Kairo je odgovoril s tem, da je povabil Walterja Ulbrichta. Ta igra se je končala s porazom Bonna.

To je bil izid, ki so ga morali v Zahodni Nemčiji pričakovati. Izgubili so važno točko v borbi za Srednji vzhod, kajti Kairo ne pomeni le 23 milijonov Arabcev, ki žive v dolini Nila, marveč 90 milijonov ljudi; vsi govore plemeniti arabski jezik. Arabci so živeli v srednjem veku, ko je v Evropi že napolnila zora in so zmogale ideje liberalizma, polnih 400 let pod turškimi polmesecem, in šele leta 1917 so britanske čete pregnale Turke iz arabskih dežel.

Namesto Turkov so prišli zdaj Angleži in Francozi. Sele po drugi svetovni vojni so nastopili novi časi. Prišla je arabska pomlad, začela se je druga renesansa arabskega sveta. Nekdaj je bil Egipt del Sueškega prekopa, zdaj je končno prekop del Egipta, Združene arabske države.

Zaključilo se je eno poglavje zgodovine, začelo se je drugo. Arabske dežele si zdaj režejo kruh same. Ni bel, vendar je zrasel na domači zemlji.

Na arabskih tleh so ostali le še drobci nekdanjih protektoratov, sultanatov, šejkatov. Politični zemljevid se je v zadnjih dvajsetih letih močno spremenil in se še spreminja. Le na jugu Arabskega polotoka, v Adenu, pa v Perzijskem zalivu so Angleži še gospodarji situacije, le tu imajo še svoja oporišča.

Azija se je osvobodila, Afrika tudi — Arabci so se skraj čez noč znašli v vrtnicu svetovne politike. Tu je četrta svetovnih rezerv nafte, tu je Sueški prekop, je most med tremi kontinenti: Evropo, Azijo, Afriko, prek arabskih dežel gre najkrajša pot iz Londona v Singapur.

Evropa danes ne more več diktirati arabskim deželam. Bivše francoske kolonije v Afriki so finančno še vedno odvisne od Pariza, v bivših britanskih kolonijah v Afriki govore angleško, imajo valuto, ki bazira na funtu, imajo ustavo po westminstrskem (angleškem) vzorcu. Prišli so le na pol poti, naprej pa ne morejo brez tuje pomoči.

Arabi so si priborili neodvisnost, končala se je prva faza boja. Postali so iz objekta zgodovine subjekt, svojo usodo si krojijo sami. Res ni zavidanja vredna — arabske države so klad-

Periskop na 46. vzporedniku

sičen primer nerazvitih dežel. Živiljski standard je, kljub petroleju in ugodni legi na stičišču treh kontinentov, nizek. Na jugu Arabskega polotoka je približno tak kot v centralni Afriki.

Toda Arabci so ponosen, plemeniti narod, njihov jezik ima lepo tradicijo. Kairo se z velikimi prestolnicami sveta ne more meriti, vendar njegov glas nekaj pomeni v svetu. Kairo je motor arabskega osvobodilnega gibanja, središče arabske renesanse.

V arabskem svetu so nastali v zadnjih petih letih veliki objekti. Na jugu Egipta so že vidni obrisi mogočnega asuanskega jezua, tak jez bodo začeli graditi tudi v Siriji, in sicer na reki Evfrat, v Iraku so zgradili vrsto hidrocentral, sedaj grade velik most čez Evfrat, povezal bo Irak in Sirijo.

Pri teh delih sta se angažirala Vzhod in Zahod. Toda Zahod je vedno igral tudi na karto Izraela. To je točno predvsem za Ameriko. Bogata dežela okraj Atlantika je z orožjem in denarjem podpirala Izrael. Ti stiki so že stari. Ne le Amerika, tudi Francija je in še vedno oborožuje Izrael.

Leta 1960 sta se sestala v nekem newyorškem hotelu kancelar Adenauer in premier Ben Gurion, sporazumela sta se o dobavah nemškega orožja. Američani so si oprali roke, poslali so druge v Jerjavico. Ameriška diplomacija je vzdrževala dobre odnose z arabskimi državami, zato je morala prevzeti vlogo vojaškega arzenala Zahodna Nemčija. Sklenjeno je bilo, da bo Bonn poslal Izraelu orožja v vrednosti 80 milijonov dolarjev. Dosedaj je le-ta dobil materiala za 80 milijonov.

Da bi preprečil nadaljnje dobave, je Naser sklenil povabiti v Kairo predsednika nemškega državnega sveta, Walterja Ulbrichta. To je bil pritisk na Bonn, naj ustavi svojo vojaško pomoč Izraelu.

V Bonnu so takoj razumeli igro, vojaško pomoč so ustavili, Izrael bo dobil le finančno pomoč — kakšno, še ni znano.

Ulbricht je prispel prejšnji teden na uradni obisk v Združeno arabsko republiko. To je bil težak udarec za Bonn, ta je doživel svoj največji diplomatski poraz, odkar se je na zemljevidu Evrope pojavila ZN Nemčija. Ulbrichta so v Kairu sprejeli kot šefa prijateljske države — z vsemi častmi.

Bonn je še malo prej grozil, da bo ustavil vsako pomoč Kairu, če bo le-ta sprejel Ulbrichta. Toda v Kairu so vedeli, da ta grožnja ni bila mišljena resno in da lahko ponudi Ulbricht večjo pomoč kot pa Erhard! V Zahodni Nemčiji imajo letos volitve, zato so določili manjše kredite za inozemstvo. Krediti niso namreč nikjer preveč popularni.

Še enkrat se je pokazalo, da Bonn ne more zanikati obstoja DR Nemčije. To je dejstvo, mimo katerega nihče ne more. Prominentni zahodnonemški politiki in gospodarstveniki se zavzemajo za sodelovanje med obema nemškima državama. To ne delajo iz kakšnega idealizma. Dobro vedo, da lahko le taka politika privede do postopne združitve Zahodne in Vzhodne Nemčije.

V nemškem vprašanju je možen le kompromis. Zahod ne bo mogel diktirati svojih pogojev Vzhodu. Zahodna Nemčija je po svojem gospodarskem potencialu veliko močnejša od Vzhodne, vendar gre za dve nemški državi, ki imata enake pravice in dolžnosti. Nobena ne more govoriti sama v imenu nemškega naroda.

Ulbrichtov obisk v Kairu (in sprejem, ki so mu ga privedli) je še en dokaz več, da tako imenovana Hallsteinova teorija, da zastopa le Zahodna Nemčija vsenemške interese, nima nobene pravne osnove in da gre za politično montažo.

Toda v Kairu so realisti, Združena arabska republika ima velik program, ta se je komaj začel uresničevati, njena gospodarska situacija ni najbolj rožnata, investicijski lok je bil zadnja leta preveč napet. Kairo želi ostati zato v dobrih odnosih i z Vzhodno i z Zahodno Nemčijo. S tem želi znova potrditi, da je tuč v praksi za politiko sožitja. M. O.

Kaj bo letos izšlo pri založbi »Obzorja«

Mariborska založba »Obzorja« ki že vrsto let uspešno izdaja knjižna dela iz različnih področij, bo letos založila sedem publikacij s tematično iz NOB. Tako bo izšla knjiga

• »JOZE MENIH-RAJKO«
Delo, ki ga je napisal Alojz Puz, govori o tem, kako je Joze Menih, sin hrastniškega rudarja, bil partizan od leta 1941, potem bореv v revirski četni, dvakrat ujet in oba-krat pobegnil. Nato je z II. grupo odredov prišel leta 1942 kot komisar na Stajersko, se boril v Pohorskem bataljonu, kjer je kot njegov komisar padel z ostalimi borci 8. januarja 1943 pri Treh žebjih. Takrat je bil star 21 let.

Isti pisec je še pripravil knjigo

• »DUSAN KRAIGER-JUG«
V njej obravnava njegovo predvojno politično dejavnost, ko je bil vodja ilegalne partijske tiskarne. Iz pravkar omenjene knjige tudi zve- rjavljamo, da je bil Dusan Kraiger po okupaciji Jugoslavije izdal knjigo pri CK KPS »Podmornica« poleg tega je bil še organizator številnih ilegalnih tiskarn v Sloveniji, in da je odšel kot komisar operativne co- ne na Stajersko ter padel leta 1943.

Mariborski književnik in pisec »Pohorskega bataljona« pisec Filipič je zbral gradivo za knjigo

• »ALFONZ SARH-IZTOK«
• »MILKA KERIN«
• »RUSKA KRONIKA«

V prvi pripoveduje o legendarni osebnosti »pohorskega kralja«, njegovemu razgibanem in borbenem življenju, o junastvih in njegovih smrti v legendarnem boju Pohorskega bataljona.

V drugi, kako je Milka Kerin, ena prvih partizank v Gorjancih v no- vinski četni, potem ko so jo ujeti Nemci, pobegnili iz taborišča, pri- šla na Pohorje in se pridružila Po- horskemu bataljonu. Nato je bila pomočnik komisarja v Savinjskem bataljonu. Milka Kerin je padla ju- lija 1944 med pohodom 14. divizije na Stajersko.

Tretja knjiga je verna priča re- volucionarnega gibanja v Rušah v letih 1919—1945. Ruše so bile že v stari Avstriji slovenska trdnjava in pozneje v borbi za socialne pravice, v NOB pa so imele eno izmed vo- dilih vlog na tem področju. Vas je dala precej hrabrosti borcev, po- leg tega je bilo v tem kraju kljub nemškemu terorju veliko sodelavcev NOB. Glede na to, da gre za iz- redno knjižno delo, katerega je knji- ževnik France Filipič prizadevno ob- delal, bomo tako dobili novo doku- mentarno delo iz zgodovine NOB s tega območja.

• »POSLOVILNA PISMA NA SMRT OBSOJENIH«

Pod tem naslovom sta ravnatelj mariborskega in celjskega muzeja NOB prof. Milan Zevart in Stane Tertak zbrala pisma na smrt obso- jeni in ustreljeni talcev iz oku- pirani Stajerski ter jih povežala v enotno publikacijo z dvema deloma.

V prvem sta hotela omenjena av- torja prikazati zgodovino okupator- skega nasilja glede streljanja talcev na tem predelu Slovenije, v drugem pa na kritičen način posredovati slovitna pisma obsojenih in ustrelje- nih talcev. Ni mogoče mimo tega, da ne bi posebej opozorili, na kako pretresljiv način govore pisma tal- cev o žrtvah in nasilju ter končno o tem, v kako težkih pogojih se je razvijalo narodnoosvobodilno giba- nje na Stajerskem. Prilika ome- njena publikacija, ki bo lepo opre- mljena, ni namenjena samo kot do- kument pri razvijanju tradicij NOB, ampak je tudi namenjena znanstve- nому proučevanju novejših zgodovi- ne iz tega področja.

• »KNJIGO O ERNESTU EYPPERU, NARODNEM HEROJU«

je napisal Miroslav Lustek. V njej govori, kako je Ernest Eypper, ki je bil francoski državljan in je služboval pri francoskih kon- zulatih v Beogradu in Trzinu v Ljub- ljani, odpovedal sodelovanje z vi- chajskima režimom ter stopil med sodelavce osvobodilne fronte. Potem pove Miroslav Lustek, kako je Er- nest Eypper, katerega oče je bil Francez, mati pa Slovenka, opravil zelo pomembne naloge v spe- cialni obveščevalni službi na ljub- ljanskem mestnem področju vse do- let, dokler ga Italijani niso ujele in ustrelili 1. maja 1942.

Mariborsko založba »Obzorja« je treba pohvaliti, da je v svoji letošnji knjižni program uvrstila sedem prila- kanih omenjenih del iz NOB, v katerih se dogajanja odvijajo v glavnem na stajerskem področju. Javno priznanje prav tako zaslužijo pisel sedmih publikacij, ki so zbrali tako pomembno gradivo in ga na poučen način obdelali v svojih sed- mih knjižnih publikacijah. D. MIKLAVEC

Poziv iz Velenja

Predsedstvo ZB NOV občine Velenje, nam je poslalo slede- čo poizvedbo: »Bivši borci prek- morskkih brigad občine Vele- nje želé izvedeti, kje živi tova- riš Ravnikar, major NOV na zbirni bazi v Angliji pri formi- ranju prekmorskih brigad. Z njim se želijo srečati na pro- slavi 4. julija letos v Ilirski Bi- strici.«

POJASNILA O zaposlovanju upokojencev

Glede na veliko zanimanje in na različna tolmačenja je zvezni sekretariat za delo izdal pojasnilo o ureditvi položaja in pravic zaposlenih upokojencev po novih zakonskih predpisih. Iz tega pojasnila smo posneli tisti del, ki zadeva borce.

Upokojenec, ki je dosegel starostno pokojnino po izpol- njenem pokojninskem stažu 40 let za moške oziroma 35 let za ženske, ima pravico pre- jemati pokojnino tudi v primeru, da se ponovno zaposli.

To je posebej predpisano s členom 104, odstavek 4 temelj- nega zakona o pokojninskem zavarovanju, ki pravi: »Zava- rovanec, ki je dosegel starost- no pokojnino s pokojninskim stažem 40 let za moške ozi- roma 35 let za ženske, se po- kojnina izplačuje tudi v pri- meru, če opravlja kakršno koli delo tudi po dosegu take po- kojnine«.

Pri tolmačenju člena 104 temeljnega zakona o pokojnins- kem zavarovanju je treba

Razpis Kajuhovih nagrad za leto 1965

Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje Kajuhove nagrade za leto 1965, in sicer:

I. nagrado v znesku 500.000 dinarjev,

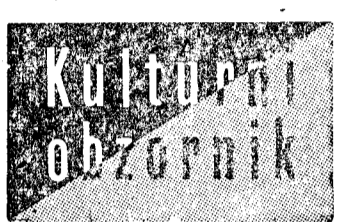
II. nagrado v znesku 400.000 dinarjev,

III. nagrado v znesku 300.000 dinarjev.

Namen Kajuhovih nagrad je, spodbuditi kulturne ustvarjalce in oblikovalce v Sloveniji, da bi črpali snov iz zakladnice narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije ter obogatili slovensko kulturo s čim kvali- tetnejšimi tvorstnimi deli; se posebno naj bi razpis spo- budil udeležence tega boja, da bi izpričali svoja doživljanja v naj- usodnejših dneh naše zgodovine in tako pripomogli k ohranjanju svetlih revolucionarnih tradicij.

Za razpis pridejo v poštev izvorna dela, in sicer:

a) še neobjavljena književna dela: roman, povest, pesniška zbirka, zbirka novel ali črtice,

drama; dokumentarna dela; spemini;

b) še neizvajana glasbena dela;

c) samostojna likovna dela, ustvarjena leta 1964 in do 30. junija 1965;

č) ilustracije ter oprema knjig in revij, izdanih leta 1964 in do 30. junija 1965.

V okviru tematike, za katero velja ta razpis, sodijo tudi dela o predvojnem naprednem delavskem gibanju, o zaporih in koncentracijskih taboriščih pred vojno in med njo ter o udeležbi naših ljudi v španski državljanski vojni.

Predložena dela bo ocenila komisija, ki jo bo imenovalo predsedstvo Zveze združenj bor- cev NOV Slovenije. Naslov za predložitev del je: Predsedstvo ZB NOV Slovenije, »Kajuhove nagrade«, Ljubljana, Beethovno- va 10.

Vsako predloženo delo naj bo označeno s šifro; v zapečateni kuverti pod isto šifro naj bosta navedena avtorjevo ime in na- tačen naslov. Književna dela je treba predložiti v dvojniki.

Začni rok za oddajo del pod a) in b) je 30. april 1965, za od- dajo del pod c) in č) pa 30. junij 1965.

Razen del, ki bodo predložena na ta razpis, lahko dobe Kajuhovo nagrado tudi dela izven

razpisa, ki so bila objavljena (književna dela, ilustracije ter oprema knjig in revij) oziroma ustvarjena (vsa druga dela) le- ta 1964 in do 30. junija 1965.

Nagrade bodo podeljene na večer pred dnevom vstaje slo- venskega naroda, 21. julija 1965. Predsedstvo ZB NOV Slovenije

Dragocen dar muzeju NOB

Ivan Posavec, mehanik, ki je zdaj zaposlen v Djuždjevcu na Hrvaškem, je poklonil Muzeju revolucije hrvatskega naroda v Zagrebu kovačnico partizanskih znakov, ki jo je ohranil iz NOB. On je bil namreč v XXXIII. moslovski diviziji, kjer je koval razne kovinske znake, med drugimi tudi znake za ofi- cirske čine in kokarde za parti- zanske kape (titovke).

Vodstvo Muzeja v Zagrebu je bilo presenečeno nad tako po- membnim zgodovinskim pred- metom in se je darovalcu še po- sebej zahvalilo. Hkrati pa je na- prošilo njega in njegove tovari- še, ki so v času NOB skupaj iz- delovali kovinske znake, naj

podrobno opišejo, kako je dela- la ta in kako so delale številne druge partizanske premične de- lavnice v NOB na Hrvaškem.

PROJEKTIVNO PODJETJE

AZA – Atelje za arhitekturo

LJUBLJANA

o b v e š č a investitorje in poslovne partnerje, da se je

PRESELILO

IZ CANKARJEVE CESTE 5 V PARMOVO ULICO 33 (I. trakt levo, I. nadstropje desno)

Novo telefonske številke:

- direktor 30-944
- računovodstvo 37-214
- statiki 37-214, 30-931
- arhitekti 30-491, 30-840
- tehniki 30-931, 30-491

Podjetje projektira vse vrste visokih gradenj – stanovanjske gradnje, šole, zdravstvene objekte, športne objekte, poslovne zgradbe, kulturne domove in industrijske zgradbe.

Spomenik v Mirni

Krajevna organizacija ZB v Mirni na Dolenjskem si je za- stavila nalogo še letos postaviti nov spomenik na hribčku na Rojah. Tam sicer že stoji spo- menik z napisom, da je tam pokopanih 68 padlih borcev NOV. Sam spomenik, ki so ga postavili prejšnja leta, zdaj ni več primeren, povrh pa tudi ne ustreza, kar se tiče točnosti. Po postavitvi spomenika so namreč tja prenesli posmrtno ostan- ke 28 padlih borcev s pokopališč ob cerkvah. Približno polovica imen padlih borcev ni znanih.

Zato prosi predsedstvo kra- jevne organizacije ZB svojeje padlih in vse druge, ki kaj ve- do o padlih, naj sporočijo to na naslov: »Krajevna organizacija ZB NOV Mirna na Dolenjskem.« Podatke o padlih na tem pod- ročju ZB potrebuje zato, da bo lahko njihova imena in podatke vklesala na novi spomenik.

Novo v tem tednu

B ETAŽA

- ročne ure, zlatina
- usnjeni izdelki
- največja izbira kozmetičnih sredstev
- novost za gospodinje: vsakovrstni odejalniki za posodo in pribor – izdelani po načrtih Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva
- foto-material

C ETAŽA

- kravate in šali
- uvoženo kvalitetno moško perilo
- damske naglavne rute
- uvožene domače halje
- uvoženi damski pasovi in nedrčki
- oddelek damske konfekcije

D ETAŽA

- vse vrste preprog in tekačev
- stanovanjsko dekorativno blago
- novi vzorci: porcelana, jedilnih garnitur, kristala in steklenine
- šivalni stroji

ZA VSE BLAGO NUDIMO POTROŠNIŠKI KREDIT

Informacije o tem dobite v pisarni D etaže, ali na Informacijskem oddelku v B etaži.

SUPERMARKET

LJUBLJANA, Pasaža na Ajdovščini

Kje je zver, ki se imenuje Bormann?

Tako sta bila oba še vedno skupaj, ko je oklopni voz eksplodiral. Zaradi eksplozije se je dr. Naumann onesvestil. Ko se je zbudil iz nezavesti, je videl — Martina Bormanna. Naumann: »Vračal sem se v smeri Weidendamskega mostu. V lijaku zraven Weidendamskega mostu sem našel še nekaj ljudi naše skupine. Mogoče je bilo 11 vojakov. Pri njih sta bila tudi Martin Bormann in Axmann (vodja Hitlerjeve mladine). Razen tega se spominjam tudi zdravnika dr. Stumpfeckerja.« Naumann: »Torej ni res, da je Bormann padel ob eksploziji oklopnega voza, kakor je to na nürnberškem procesu trdil Hitlerjev šofer Kempka... Meni so na policiji prečitali izjave bivšega letalskega kapetana Hansa Baura. Te izjave smatram v bistvu za neresnične. Stvari so se odvijale tako, kakor sem jih jaz opisal.«

Po neuspelem poskusu, da bi pri Weidendamskem mostu prodrli, so ostanki Naumannove čete spremenili smer.

Naumann: »Nato smo šli po železniških tirih v smeri Lehrtskega kolodvora. Tu smo se spet spopadli z Rusi. Medtem se je naša skupina razdelila na tri dele. Jaz sem ostal skupaj z dvema častniki. Ostali so se razdelili na Bormanna in na Axmanpa. Ne vem, kdo je šel z Bormannom. Vem pa, da je Bormann v tem času še živel.«

Od tega trenutka se pota Hitlerjevega namestnika ne dajo več točno sledovati. Nekaj podlage je državnemu tožilstvu dal bivši državni vodja mladine Axmann, ki je, kot Naumann, še živ! Axmann je izjavil — kakor Naumann — da je Bormann preživel zlom pri oklopnem vozu na Weidendamskem mostu in da je do Lehrtskega kolodvora še korakal s to skupino. Bil je v spremstvu zdravnika dr. Stumpfeckerja, ki so ga kasneje našli mrtvega. O Bormannu odtlej ni več sledu! Kljub 200.000 plakatom, ki so jih dali tiskati zavezniki, ga niso mogli najti. Medtem ko ves svet dvomi, ali Bormann še živi, sta dve osebi, ki to z gotovostjo trdita, in ravno ti dve morata to vedeti: to sta dr. Naumann in Otto Skorzeny.

Otto Skorzeny, Naumannov in Bormannov prijatelj, je v hotelu »Semiramis« v Kairu izjavil reporterju italijanskega meščanskega lista »Tempo« tole:

»Bormann živi. Nekaj časa je bil v Italiji. Toda ne povem, kje je danes. Oprostite, gospod, imam le malo časa.«

Eichmannov sin je v prisotnosti generalnega državnega tožilca izjavil: »Vedno je govoril o Bormannu, kakor da je ta še živ.«

In dr. Naumann:

»DA, BORMANN ŽIVI, O TEM NIČE VEČ NE DVOMI.«

Tudi Bormannova tašča Hildergard Buch lahko kaj pove:

Dva neznanca sta obiskala njenega soproga, prejšnjega najvišjega strankinega sodnika, in mu sporočila, da Bormann še živi. Njen mož, ki ga je Bormann odstavil, je nato dejal:

»Torej tudi ta svinja še živi!«

O tem, da Bormann še živi, bi lahko z gotovostjo povedal bivši častnik SS-oddelku Willem Sassen, ki v Argentini izdaja fašistični časopis »Der Weg« (»Pot«).

Le-ta ima magnetofonski trak, na katerem je posnetek Adolfa Eichmanna, ki je pred aretacijo podrobno govoril o svojih po-vojnih srečanjih.

Toda tega traku Sassen noče dati iz rok...

KONEC

FRANC SEGULIN - ZGLED REVOLUCIONARJA

Leta teko in z njimi bledijo spomini na tiste, ki so v veliki vojni za našo svobodo žrtvovali življenja. Posebno velja to za tiste naše tovariše in tovarišice, ki niso imeli te sreče, da bi se bojevali na domačih tleh. Eden izmed takih je bil tudi pokojni tovariš Franc Segulin iz Slopa pri Hrpeljah.

Družina, iz katere je izšel Franc, je bila znana daleč po okolici kot poštena in zavedna. Najstarejši sin Jože je že leta 1922 od doma pobežnil v Jugoslavijo. Konec naslednjega leta ga je bivša jugoslovanska policija zaradi njegove revolucionarnosti zahrbtno ubila. Najstarejša sestra je umrla zaradi pljučnice. Ostali so štirje otroci, med katerimi je bil Franc najstarejši. Bil je krepak in delaven fant. Do leta 1928 je ostal doma, nato pa se je zaposlil v neki kemični tovarni v Trstu. Z marljivostjo in uspehi pri delu se je v kratkem času toliko odlikoval, da je postal delovodja. Zaradi tovariških odnosov do sodelavcev je bil tako priljubljen, da je fašistična stranka od njega začela zahtevati, naj se vpiše vanjo. To je Franc seveda odbijal in se izmikal do julija 1935, ko je pobežnil v Jugoslavijo. Tako se je izognil vojaški službi in udeležbi v vojni proti Etiopiji.

Pot v Jugoslavijo ni bila enostavna in tudi živeti ni bilo tam enostavno. Ze na meji je doživel prvo razočaranje. Jugoslovanski graničarji so ga zmerjali kot fašista in Italijana, potem pa so ga izročili orožnikom, ki so ga vodili okoli kot razbojnika. Potem je taval po državi in si iskal dela, ki ga zlepa ni mogel najti. Za nekaj časa se je ustavil v Mariboru in tam navezal stike s Pinkom Tomažičem iz Trsta, ki je bil takrat tam.

Začela se je državljanska vojna v Španiji in Franc je bil med tistimi, ki so hoteli na pomoč španskemu ljudstvu. V Splitu se je skupaj z Dragom Grčo kot slepi potnik vkrcal na neki parnik, da bi se z njim odpeljal proti Španiji, toda v Solunu so ju odkrili in vrnilo Jugoslavijo.

1. Franc Kvelj-Petek biva v Kopru — 2. pok. Anton Zobec iz Boršta pri Trstu — 3. Danilo Benčina — 4. pok. Franc Segulin — 5. Franc Podlogar, Zidani most

Tam so ga že poznali kot protifašista in levičarja, zato so ga izgnali v Italijo.

Franca Segulina najdemo leta 1940 septembra meseca med obtoženci na procesu proti Pinku Tomažiču in drugim. Znašel se je v zaporu, najprej v Kopru, nato pa v Južni Italiji. Vseposvod je deloval kot komunist in je vedno našel možnost za povezavo s somišljeniki. Tako je dočkal kapitulacijo Italije in se rešil zaporov, nato pa je prebil na ozemlje, ki so ga zasedli zavezniki. To je bilo decembra 1943. Prišel je v taborišče Gravina in tam takoj poiskal stike s partijskim komitejem, ki je deloval v tem taborišču. Čeprav izčrpan od stradanja v ječah se je takoj prijavil za vstop v NOV. V domovino je odpoval s 3. prekmorsko brigado marca 1944.

Soborci se spominjajo njegove politične predavanja, saj je postal Franc zaradi svojih dolgoletnih političnih izkušenj kmalu pomočnik četrtega komisarja. Ta predavanja so bila razumljiva in enostavna, zato pa učinkovita. Pri govorjenju je imel težave, ker so mu fašisti v zaporih izbili zobe. Na Visu se

je trudil, da bi primorskim fantom, ki zaradi znanih razlogov večkrat niso znali slovensko pisati, posredoval vsaj osnovno znanje.

S svojo brigado se je udeležil vseh akcij. Začeli so na Braču, kjer je njegova enota do zadnjega uničila nemško kolono,

nadaljevali na Korčuli in Pelješcu in se izkrcali blizu Splita. Udeležil se je bojev v okolici mesta in prodora proti Šibeniku, obleganja in osvoboditve Knina in pohoda proti Mostarju. Po nekaj dneh napornih pohodov se je brigada znašla v predmestju Mostarja. Začel se je boj in poveljstvo čete, katere pomočnik komisarja je bil Franc, je doživel, da so bili vsi razen njega ranjeni ali mrtvi. Zato je sam prevzel poveljstvo nad četo in poslal bataljonskemu komandantu poročilo, da bodo borci vzdržali in odbili nemški protinapad. Povabil je Stanka Bratusa k sebi v bunker, da bi pokadila v časopisni papir zavito cigareto. Komaj je Bratus s tovariši stopil iz bunkerja in se nekoliko odmaknil, je padla mina in ubila Franca Segulina. Kasneje so Franca Segulina poveljniki in komisari večkrat postavili za zgled borcem, kako se je treba bojevati in kakšen mora biti v boju komunist.

Njegovi nekdanji borci so pred kratkim z velikim veseljem sprejeli vest, da bo občinska skupščina v Sežani po Francu Segulinu imenovala šolo ali ulico.

S kljuke in klina

JEDRNATO. Ena izmed najkrajših ocen lanskega filmske produkcije v ZDA je brčkone kritika nekoga novinarja, ki je takole ocenil film »Trinajst žrtev doktorja X«: »Jaz pa sem bil štirinajsta žrtev!«

Rabelj mesarjev je — je rečeno v glasilu francoskih mesarjev »Mesarske novice« — francoski finančni minister. Utemeljitev: odkar je lani minister uvedel strogo kontrolo cen, je sedem mesarjev napravilo samomor. Škoda le, da imajo takšnega ministra samo v Franciji!

CE BOLNIK SLEPO VERUJE ZDRAVNIKU... Ko je Wilhelm Schmitz iz Zahodne Nemčije zvedel od svojega zdravnika, da bo zaradi črevesnega raka umrl najpozneje v šestih mesecih, je Schmitz sklenil, zlasti se sprito bede, ki ga je trla, da si bo z žeparstvom olajšal življenje. Policija ga je nekajkrat prišla, vendar ga niso nikdar obsodili na zaporno kazen, ker se je vsem smilil. Tedaj pa se je Schmitz odločil za velik vlog, zaradi katerega sedi v zaporu za polnih — štirinajst let...

Gentlemanška oddolžev. Mestni župan Barcelone je nedavno sprejel svojega kolego iz Bangkoka (Tajska) Samuna Jaruvana. Za spomin na obisk v Barceloni mu je daroval — kravato. Kakor hitro se je Jaruvan vrnil v Bangkok, se je oddolžil barcelonskemu županu, poslal mu je — slona...

»PREŽIVLJANJE« DAVČNE OBLASTI... Walt Disney je rekel o davcih, ki bremenijo Američane: »Problem za številne Američane je v tem, da ne morejo z lastimi dohodki preživljati svojih družin in davčnih oblasti.«

DIVJAD IN UMETNIKI... V neki zelo lepi ameriški planski pokrajini, ki jo pogosto obiskujejo pisatelji, slikarji in igrači, je moč na neki poti prebrati takšno opozorilo: »Vozni, pozori! Varujte se divjadi in umetnikov, ki se potikajo v tej okolici!«

Bertrand Russell je rekel: »Ko bi bilo danes na svetu dovolj ljudi, ki bi bolj želeli svoj sroč ko tujo nesrečo, bi se svet kmalu spremenil v zemeljski raj.«

»PETDNEVNA« KRAVA... Zahodnonemški kancler Erhard je na poljedelski razstavi v zahodnem Berlinu takole razlagal zverstvo politiko: »Petdnevni kmeti delovni tedi, ri mečeni. Kmet mora delati tudi ob sobotah in nedeljah. Petdnevne krave se niso iznašili...«

Bolje bi bilo, ko bi govorili... 90-letni angleški pisatelj W. Somerset Maugham je napisal v neki razpravi: »Če le pomislim, koliko ljudi dela nemumnosti, čeprav znajo pametno govoriti, mi je kar žal, da ne prestando ne govorijo ter nič ne delajo!«

NASVET ZDRAVNIKOM. V neki ameriški medicinski reviji je v razpravi o možnosti napak, ki jih zagrešijo zdravniki, rečeno tudi to: »Morebiti je odved to omenjati, je pa potrebno, da absolutno zanesljivo ugotovite, preden začnete obducirati truplo, da imate pred seboj zares mriča.«

Mariji Škraba v spomin

Učakala je visoko starost devetdeset let, a pred kratkim so jo spremili na njeni zadnji poti na pokopališče v Tomišlju. V sprevodu je bilo res veliko občanov iz Tomišlja in okolice, od pionirjev pa do najstarejših — prišlo jih je tudi precej iz Iške

vasi, z Iga in Rudnika s prapori ZB — godba PTT in pevski oktet z Iga. Vse to je izpričevalo, kako zelo je bila priljubljena »partizanska mati« Marija Škraba.

Dolgo, toda težko je bilo življenje pokojnice, ki je morala med obema vojnama nositi v glavnem na svojih ramenih skrb za desetčlansko družino. Toda v času okupacije se je s svojo družino takoj znašla na pravem mestu in hrabro je prenašala vsa bremena NOB in tudi trpljenje, ki so ji ga prizadejali okupatorji in njihovi pomočniki.

Dva sinova sta umirala v internaciji, sina Toneta so ji domobranci zverinsko ubili v Kozlerjevi gošči, a hčerko Franccko v Listjem gradu. Molčala je ko grob, ko so jo domobranci pretepali, postavili pred mitraljez in zahtevali od nje, da pove,

kje je njen sin Matija, ki je bil prvi organizator upora na Barju, in drugi njegovi sodelavci v naši revoluciji.

V njeni hiši se je nasitil nekateri partizan, tam je bilo skladišče orožja — v njenem domu so našli prenočišče mnogi ilegali. Pokojna Marija Škraba je zbirala in prenašala hrano za partizane, raznašala ilegalno literaturo, skratka delala je vse, kar so delali najagilnejši aktivisti in večkrat je v svoji delovni vni tvegala tudi svoje življenje.

Zapori in mučenja so jo izčrpavali, toda klonila ni. Po osvoboditvi je z vso svojo neumornostjo in vno izvrševala mnoge naloge. Leta ji niso bila ovira — a njeno življenje je usahnilo v času, ko so se ji življenjske razmere vidno izboljšale.

Naj ji bo lahka zemlja domaća, za katero je toliko žrtvovala. V. M.

Komunalno podjetje

»Rast« Ljubljana

- gradi in oskrbuje zelene površine v mestu
- upravlja in neguje parkovne gozdove v zelenem pasu mesta
- goji in prodaja razne vrste cvetja, okrasnih grmovnic in drevja
- izdeluje opremo za parke in otroška igrišča
- cvetličarna »SUZANA« prodaja cvetje, vence, aranžmaje
- izvaja dekoracije notranjih prostorov

RIŠE: TON
PIŠE: BON
MARKO
IZ
MEDVEDJE
GORICE

70. Fašistični poglavarji so pihali kot gadje in skuhali strahovito mrščevanje. Trdno so bili prepričani, da so partizani, ki jih požrtvovalno podpirajo uporni Podhomci, krivi maresalove smrti. In ker se s partizani niso radi spopadli, so se za smrt dobrega starega vojaka zanesli nad Podhomci. »Smrt njim! Kamen ne sme ostati na kamnu!« so srdito zahreščali in se kot krvoželni volkovi vrgli z ognjem in mečem na nedolžno vas. Toda, da bi prikrili zločin, je najbolj divjal tenente s svojimi zorniki. Drveli so iz hiše v hišo, ropali in požigali. Do pike so izpolnili Mussolinijeve besede, ki jih je bil izkričal na Travniku v Gorici: »Uporne vasi ravnajte z zemljo, neusmiljeno pobijte upornike!«

71. Marko, ki je medtem postal kurir in četrti obveščevalec, je, kot da je slutil nesrečo, usmeril svojo pot proti Podhodu. Ze prejšnjo noč, ko so v taborišču nad Volčjo jamo zaslišali streljanje, je vsa četa planila k orožju. Jaka in Hrašt sta odredila patrolje, ki so odšle na vse strani. Vrnile so se šele ob zori. Samo tista patrolja, ki se je bila napotila proti Zahomu, je v odmaknjeni hiši zvedela, kaj se je bilo zgodilo. »Sami so ustrelili maresala, človeka med volkovi,« so zatrjevali ljudje, prepričani, da se jim zaradi tega ne more nič hudega zgoditi. »Med seboj bodo poiskali krivce in jih kaznovali,« je bila v njihovih besedah rahla vznemirjenost. Tedaj pa so že bili fašistični poglavarji obsodili Podhom na pepel, talce pa na smrt.

72. Kljub temu, da poročila patrolj niso bila vznemirljiva, je bil Marko kakor na trnju. Pohitel je prek Samotnice in se pogajal proti vrhu Žerjavovca. Z vrha bo imel Podhom kot na dlani. Bil je še globoko pod vrhom, ko so onstran hriba odjeknili prvi strel. Ze je začutil v nosnicah duh po sežganem, po pogorišču. »Kaj to pomeni?« se je zdržnil v mislih. Ni mogel ugotoviti, kakšne so eksplozije, ki so sledile prvim strelom. Podobne niso bile minam qiti ne granatam. Jadrno se je pogajal na vrh in se od groze oprjel bližnjega drevesa. Kjer je še večerjal stal priljazni Podhom, je bila zdaj kačca se razvalina. Marko si je z dlani zasenčil oči... Fašistov je bilo povsod kot listja in trave, iz vasi čez volje pa se je pomikala žalestna procesija.

